

Status på rapporten om folkebibliotekerne

■ UNGEINDSATS

Unge kommer med i
Børnekulturens Netværk

■ CHARLOTTE SAHL-MADSEN

Om bibliotekernes betydning i det
digitale vidensamfund

■ TEMA: FOLKEBIBLIOTEKERNE I VIDENSAMFUNDET

Status på pejlemærker, projekter eller
tendenser i indsatsområderne

Få nyheder fra
www.bibliotekogmedier.dk
som email:
www.bibliotekogmedier.dk/
nyheder/abonnement/

RSS-feeds:
www.bibliotekogmedier.dk/
nyheder/rss/

BIBLIOTEK OG MEDIER

Nr. 2. 2010 • 20. årgang

Styrelsen for Bibliotek og Medier
H. C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Telefon
33 73 33 73

post@bibliotekogmedier.dk
www.bibliotekogmedier.dk

Redaktion

Jens Thorhauge (ansv.)
Anna Christine Rasch (red.)
Kristine Rude (red. sekr.)

Susanne Mahler
Jakob Heide Petersen

Grafisk produktion
Stæhr Grafisk

Tryk: C.S. Grafisk A/S
Oplag 3.000

ISSN 1903-7368
Elektronisk ISSN 1903-7376

Foto: Claus Bjørn Larsen

Redaktionen er afsluttet 2.5.2010

Publikationen kan hentes på
www.bibliotekogmedier.dk

Bliv abonnent på
Bibliotek og Medier
www.bibliotekogmedier.dk
Bladet er gratis og
udkommer hvert kvartal

INDHOLD

KOMMENTAR	Unge kommer med i Børnekulturens Netværk	3
INTERVIEW	Charlotte Sahl-Madsen: Adgang til viden – en forudsætning for innovation	4
TEMA: FOLKEBIBLIOTEKERNE I VIDENSAMFUNDET	Status på rapporten <i>Folkebibliotekerne i vidensamfundet</i>	7
	Åbne biblioteker – et nyt biblioteksbegreb	8
	Inspiration og læring	10
	Organiseringen af Danskernes Digitale Bibliotek	12
	Partnerskab som vej til nytænkning	14
	Professionel udvikling	15
	Folkebibliotekerne anno 2015	16
LÅNESAMARBEJDE	Ny aftale styrker lånesamarbejdet	19
BØRN OG UNGE	Orlaprisen 2010	20
TEMA: PROJEKTER DER AFSPEJLER TENDENSER I DET NY BIBLIOTEK	Legende familier i biblioteker	21
	Spark liv i dit bibliotek	22
	Ord på magien	23
ADGANGSSTYRING	Status på WAYF	25
OPEN ACCESS	Fri adgang til offentligt financerede forskningsresultater i Danmark	26
BIBLIOTEK.DK	Redesign af bibliotek.dk	27
	Bibliotek.dk, bibliotekerne og eDag3	28
STANDARDE	RFID i biblioteker – standardisering og privatlivets fred	30
	Internationalt	33
	Info	33
	Publikationer	35
	Personnyt	35

HUSK:

LEDERMØDE DEN 9.-10. NOVEMBER PÅ NYBORG STRAND. INVITATION UDSENDES MEDIO SEPTEMBER

BILLEDTEMA

Professionshøjskolen Metropol

Fire biblioteker fra det tidligere CVU Øresund blev lagt sammen til ét, da Campusbiblioteket Rådmandsmarken blev etableret i et nybygget campus på Nørrebro i 2008. Læs mere side 35.

Jens Thorhauge

Unge kommer med i Børnekulturens Netværk

Det er vanskeligt at skabe kulturtilbud til unge, der slår an hos målgruppen. Ny bevilling til Børnekulturens Netværk skal medvirke til at systematisere arbejdet

Sidste år gennemførte Børnekulturens Netværk, der er et samarbejde mellem Kulturministeriets styrelser, Socialministeriet og Undervisningsministeriet, en analyse af unges kulturmønstre, som nu fører til, at netværket skal inddrage unge som målgruppe.

En af de vanskeligste målgrupper for kulturformidling er som bekendt unge. Sådan har det altid været, fordi unge pr. definition befinder sig i en transformationsproces med en stærk tilbøjelighed til at afprøve muligheder og grænser. For hver ny generation er udgangspunktet anderledes end tidligere, og det gælder i ekstrem grad for Google-generationen, for hvem de nye medier ikke er nye, men bare medier. Naturligvis må man også tage et stærkt forbehold, når man taler om 'unge': Det er selvfølgelig ikke en homogen gruppe, men dens kommunikationsformer på sociale medier som Facebook og Twitter og den stadige strøm af Sms'er adskiller den fra tidligere ungdomsgrupper og påvirker dens forhold til mere traditionel kulturformidling.

Blandt andet Børne- og Kulturchefforeningen har efterspurgt en systematiseret indsats til at finde nye veje i arbejdet med kulturtilbud til unge, som de selv finder relevante. Det er sket, fordi der i de grupper, der arbejder med unge, er en udbredt frustration over, at det er så vanskeligt at skabe tilbud, der matcher de unges ønsker. For norges vedkommende har frustrationen ført til, at de har afskrevet målgruppen som spild af tid.

Rapporten *Ungekultur i nye rammer: Projektmodning omkring kunst og kultur for, med og af unge*, der udkom i foråret 2010, peger på, at der kan eksperimenteres med de fysiske rammer for unges aktiviteter, f.eks. ungdomskulturhuse og andre 'oaser' hvor der arbejdes på at nå flere unge på tværs af stilfællesskaber og subkulturer.

Det foreslås også, at der arbejdes med nye rammer for fællesskaber og organisering, der tager udgangspunkt i løse og flade strukturer, hvor de unge, der er tilstede her og nu, får bedre mulighed for at påvirke de valg, der træffes. Unge vil have indflydelse og flade strukturer, og de vil kun repræsentere sig selv.

Rapporten foreslår også, at der oprettes puljeordninger, som er fleksible og lette for de unge at søge i, og som understøtter mange forskellige former for aktiviteter, som de unge gerne vil medvirke i. Sådanne puljer kalder også på mulighed for rådgivning og sparring til de unge projektansøgere. De vil have uorganiserede projektaktiviteter, 'fri-zoner', hvor der kan skabes netværk og sociale fællesskaber.

Rapporten er bygget op omkring 10 teser. En af disse lyder: Unge vil have kunst og kultur, ikke integrationsprojekter, en melding, som harmonerer fint med de erfaringer mange biblioteker har med tilbud til minoriteter, der virker, fordi det er en kulturinstitution, der står for dem – og ikke en social myndighed.

Det glædelige budskab er, at der fra tipsmidlerne 2010 er bevilget øgede midler til Børnekulturens Netværk til at løse opgaven med kulturtilbud til unge. Visionen for netværkets arbejde er: Alle børn og unge skal møde kunsten og kulturen, alle kulturinstitutioner skal bidrage, alle kunstarter skal inddrages.

Det perspektiv, der hermed oprulles er, at den arbejds metode, der er udviklet i Børnekulturens Netværk, bringes i spil over for unge. Netværket er udviklet til at skabe synergi mellem stat og kommuner ved at sikre, at vigtige opgaver, som ikke ligger entydigt nogen af stederne, faktisk bliver udført. Netværket sikrer dokumentation af projekter og videndeling om de erfaringer, der gøres. Det sætter modelforsøg i gang, og servicerer det netværk, der er mellem kommunernes børnekulturkonsulenter, ligesom det tager sig af rådgivningsopgaver og internationale fora.

Erfaringen fra netværkets arbejde er en stigende interesse for at dele erfaringer og udføre projekter sammen. Der er en tydelig inspiration mellem parterne, og børnekulturen er i det hele taget kommet godt på vej.

Der er allerede gode erfaringer med ungeprojekter både i statslige og kommunale rammer, men nu er der en chance for større volumen og mangfoldighed – og i højere grad på de unges egne præmisser.

Anna Christine Rasch

Interview med Charlotte Sahl-Madsen

Adgang til viden – en forudsætning for innovation

Charlotte Sahl-Madsen blev udnævnt til minister for viden, teknologi og udvikling den 23. februar 2010. Hun kommer fra en stilling som formand for oplevelsesparken Danfoss Universe og har været medlem af Økonomi- og Erhvervsministeriets ekspertgruppe om oplevelsesøkonomi.

Charlotte Sahl-Madsen har tidligere haft stillinger som direktør hos LEGO VisionLab, LEGO Company, udviklingschef hos LEGO Company, museumsdirektør på Glasmuseet i Ebeltoft og arrangementschef på Herning Kunstmuseum.

Et af DEFFs vigtigste mål er at sikre forskere, studerende og gymnasieelever nem adgang til forsknings- og evidensbaseret viden. Hvilken rolle spiller adgang til viden i udviklingen af Danmark som innovativt samfund?

- Adgang til viden er afgørende for udviklingen af Danmark som innovativt samfund.

- Ny viden bygger på den eksisterende viden. Derfor hviler den videnskabelige verden på det princip, at forskningsresultater lægges åbent frem. Fri og hurtig adgang til forskningsresultater indebærer, at flere får adgang til resultaterne, og flere anvendelsesmuligheder kan komme i spil. Derfor er fri og lige adgang til viden for alle også en central forudsætning for, at vi kan få styrket innovation både i den private og offentlige sektor.

I en digitaliseret hverdag opfatter alle, ikke kun Google-generationen, internettet som det naturlige sted at søge efter viden. Men adgang til viden er ikke det samme som at være i stand til at anvende den. Hvad er den største udfordring i udvikling af elever, studerende og forskeres informationskompetence?

- Elever og studerende skal bl.a. lære at skelne mellem almindelig information og forskningsbaseret viden. Samtidig er evnen til at sortere i de enorme mængder af tilgængelig information helt central

for at kunne afgøre, hvad der er væsentligt for det emne, man ønsker belyst. Både biblioteker og forskningsbiblioteker kan bidrage til, at vi bliver bedre til at håndtere og tage stilling til informationsmængderne.

DEFF ønsker sammen med fag- og forskningsbibliotekerne at facilitere øget samarbejde mellem forskningsinstitutioner og erhvervsliv. Hvordan kan DEFF bidrage til at styrke især små og mellemstore virksomheders innovationsevne?

- Vi skal øge anvendelsen af viden i alle typer af virksomheder i Danmark. Dermed styrker vi produktiviteten og skaber øget vækst og nye arbejdspladser i Danmark.

- Derfor er øget samarbejde mellem forskningsinstitutioner og erhvervsliv et helt centralt mål for regeringen. I den sammenhæng er det meget positivt, at DEFF er optaget af at spille en rolle for at styrke innovationsevnen hos små- og mellemstore virksomheder. Det kan gøres gennem forskellige initiativer og netværksaktiviteter, eksempelvis i samarbejde med vores godkendte teknologiske serviceinstitutioner, som hvert år er i kontakt med mange tusinde små og mellemstore virksomheder.

DEFF har en vision om, at den generation af unge, som i dag vokser op med at bruge forsknings- og evidensbaseret

“Generelt er det mit klare indtryk, at bibliotekerne har haft en meget positiv vilje og evne til at udfylde de nye rammer i det digitale vidensamfund”

viden i deres uddannelser kan tage mulighederne med sig, når de kommer ud på arbejdsmarkedet? Hvordan kan DEFF arbejde for at realisere den vision?

- Vi har netop sendt en rapport i høring om Open Access til forskningsresultater, og i rapporten er der en række anbefalinger. Jeg vil afvente høringssvarene, før jeg tager endeligt stilling til anbefalingerne.

- Men generelt skal vi sikre bedre adgang til forskningsresultater på mange måder, således at vi får den størst mulige samfundsmæssige nytte ud af ny viden. Det kan være i form af øget udvikling og innovation, bedre efteruddannelse og en lettere adgang til at holde sig ajour med de nyeste forskningsresultater, også når man ikke længere er tilknyttet universitetet som studerende eller forsker.

Som samarbejdsorganisation har DEFF dannet rammen for konsolidering og udvikling af biblioteksbetjeningen af forskere og studerende i Danmark i de sidste 10 år. Hvilke vigtigste udfordringer ser du for DEFF i de næste 10 år?

- Spørgsmålet om, hvordan vi fremmer adgangen til forskningsresultater vil være en del af dagsordenen i de kommende år.

- Jeg vil gerne anerkende den store indsats, bibliotekerne har ydet i udviklingen

af Danmark som digitalt vidensamfund. Jeg er sikker på, at vi også fremover vil se bibliotekerne i en meget aktiv rolle.

- Der er ingen tvivl om, at DEFF vil have en væsentlig opgave, også i forhold til videreudvikling af fag- og forskningsbibliotekernes fremtidige profil og rolle.

Open Access Udvalget har netop afleveret 14 anbefalinger til, hvad Danmarks skal gøre for at sikre fri og gratis adgang til offentlig finansieret forskning. Hvorfor skal vi have Open Access i Danmark?

Hvilke gevinster og omkostninger vil det have for Danmark? Er udvalgets anbefalinger ambitiøse nok?

- Som tidligere nævnt vil jeg vente med at tage endelig stilling til udvalgets anbefalinger til efter høringsperioden.

- Men jeg mener, at det er afgørende, at vi har så fri og lige adgang til viden, som muligt. Det er ikke blot i Danmark, at vi arbejder for at fremme Open Access. I 2007 besluttede Ministerrådet, at man i hele EU vil arbejde for at fremme Open Access.

Udover DEFF-samarbejdet er der allerede etableret en række partnerskaber og samarbejder mellem Videnskabsministeriet og Kulturministeriet, bl.a. gennem Lær mere-netværket og borger.dk-samarbejdet. Ligeledes er der etableret en række spændende tvær-

faglige samarbejder omkring Danskerens Akademi og videnskab.dk. Hvilke perspektiver ser du i at samarbejde med bibliotekerne om at udvikle tiltag som disse, der sigter imod en styrkelse af befolkningens generelle informations- og kommunikationsfærdigheder?

- Bibliotekernes rolle ændrer sig i takt med, at kilderne til viden og information bliver mere mangfoldige.

- Generelt er det mit klare indtryk, at bibliotekerne har haft en meget positiv vilje og evne til at udfylde de nye rammer i det digitale vidensamfund. Jeg er blandt andet glad for samarbejdet i Lær mere-netværket, som skal understøtte danskerens it-kompetencer, og for bibliotekernes engagement i at skabe gode digitale løsninger for borgerne.

BILLEDTEMA

Jens Thorhauge

Status på rapporten Folkebibliotekerne i vidensamfundet

Udvalgets anbefalinger er opdelt i de fem indsatsområder:
Åbne biblioteker, Inspiration og læring, Danskernes Digitale Bibliotek, Partnerskaber
og Professionel udvikling. I dette tema gør vi status på pejlemærker, projekter
eller tendenser inden for hvert område

Rapporten er ikke blevet en kioskbasket i offentligheden, men er blevet flittigt diskuteret i biblioteksverdenen. Her er den, trods enkelte kritiske røster, blevet meget positivt modtaget.

Udvalget bag rapporten *Folkebibliotekerne i vidensamfundet* holdt sit sidste møde i begyndelsen af marts. Den 22. marts blev rapporten offentliggjort på Bibliotek og Mediers hjemmeside, og senere i samme uge blev den præsenteret på Danmarks Biblioteksforenings årsmøde i Esbjerg.

På årsmødet blev rapporten modtaget positivt af foreningens formand, der i sin beretning tilsluttede sig anbefalingerne, herunder anbefalingen om at organisere et 'Danskernes Digitale Bibliotek' (DBB). Der var også rosende ord i diskussionen af formandens beretning. Dog var der et par indlæg, der tog afstand fra navnet 'Danskernes Digitale Bibliotek' som de fandt kunne opfattes som ekskluderende. Det blev anført, at navnet blot er en arbejdstitel. Forud for diskussionen af beretningen gik de politiske gruppemøder, herunder et møde i den faglige gruppe B, hvor der var klar tilslutning til rapportens anbefalinger. Her var et af de spørgsmål, der blev rejst, hvor lang tid det ville tage at påbegynde implementeringen af Danskernes Digitale Bibliotek, underforstået: helst så hurtigt som muligt.

Efter præsentationen af rapporten var der paneldiskussion med Elsebeth Tank

som ordstyrer. Elsebeth Tank var positiv i sin tilgang til rapporten, men havde også en kritisk kommentar: 'rapporten er mere hjerne end hjerte', sagde hun. Den lægger mere vægt på viden end på oplevelse, den tænker biblioteket i vidensamfundet og ikke så meget i oplevelsesøkonomien.

I panelet deltog medlemmer af Folketingets Kulturudvalg, Pernille Frahm (SF) og Troels Christensen (V). Begge forholdt sig positivt til anbefalingerne. Især Troels Christensen ytrede eksplicit støtte med en understregning af anbefalingen om at etablere partnerskaber.

Bred tilslutning i fagmiljøet

To centralbiblioteker, Gentofte og Herning, har efter offentliggørelse af rapporten afholdt diskussionsmøder for regionens biblioteker. Også her er der tilslutning til rapportens anbefalinger. "Der er stof nok i rapporten at arbejde med i de næste fem år", udtalte en bibliotekschef. Et af de områder, der skal afklares, er økonomien i DBB. Et spørgsmål som langt fra alle er afklarede på er, om kommunerne er villige til at bidrage med betaling til det fælles projekt. En af de idéer, der er nævnt, og som udvalget også har diskuteret - dog uden stillingtagen - er, at bidraget til Danbib kan forhøjes og så omfatte en betaling til f.eks. nationale licenser, som en del af DBB.

Bibliotekspressen og *Danmarks Biblioteker* har også behandlet rapporten, både re-

daktionelt og i enquirer. Grundlæggende med klar tilslutning. Enkelte kritiske røster er der dog. Et af enquete-svarene i *Bibliotekspressen* finder, at der ikke er noget nyt i rapporten, og at den ikke prioriterer, men blot foreslår 'mere'. Et kritisk indlæg leverer også det elektroniske ugebrev *Søndag Aften*, der harcelerer over at rapporten ikke forholder sig til de filiallukninger, der var den umiddelbare anledning til at udvalgsarbejdet blev sat i værk. *Søndag Aften* finder også anbefalingerne for vage, fordi de har mest karakter af fokus på best practise.

Behov for afklaring

Danskernes Digitale Bibliotek er for øjeblikket en vision om lettere adgang til mere materiale og flere services på nettet, og det er en vision om en ny måde at organisere folkebibliotekerne på nettet. I en dialog mellem styrelsen og Kulturministeriet arbejder vi i øjeblikket med at beskrive rammerne for det arbejde, der skal konkretisere hvordan og med hvilke konsekvenser, vi kan realisere visionen.

Nogle af de helt centrale spørgsmål der skal afklares, er, hvilket indhold, hvilke services, hvilke platforme? Hvilke søgemuligheder og adgangsvilkår? Hvilke organisationsformer kan vi bringe i spil, og hvordan finansierer vi Danskernes Digitale Bibliotek?

Forhåbentlig kan et udredningsarbejde blive igangsat hen over sommeren.

Eva Sønderstrup-Andersen og Sanne Brasch Kristensen

Åbne biblioteker - et nyt biblioteksbegreb

Bibliotekerne opfordres til at tænke i nye tiltag og initiativer, der kan styrke udviklingen af 'Åbne Biblioteker'

Rapporten om folkebibliotekerne i vidensamfundet anbefaler, at bibliotekerne lokalt bør arbejde med etablerede alternativer til det traditionelle biblioteksrum, såsom biblioteker der er integreret med andre typer af institutioner, samt nye fleksible bibliotekstilbud.

Rapporten bruger betegnelsen 'åbne biblioteker' bredt til at definere et nyt biblioteksbegreb, hvor biblioteksrummet indbyder til at blive brugt til forskellige formål. Et rum, der kan være med til at skabe forundring, viden og inspiration. Men der tænkes også på biblioteker med lange og fleksible åbningstider.

Biblioteket som fysisk rum

Gennem det seneste årti er bibliotekernes udlån faldet med 22 % (eksklusiv fornyelser), og i samme periode er der sket flere lukninger af biblioteker rundt omkring i landet. Mens bibliotekernes udlån er faldet, er antallet af kulturelle arrangementer derimod vokset med over 10 % alene fra 2007 til 2008. Samtidig er der en tendens til, at borgerservice på mange biblioteker indgår som en del af bibliotekets ydelser. Biblioteket som selvstændig institution er derfor til stadighed under forandring.

Tendensen til at udfordre det fysiske biblioteksrum sker ikke kun i Danmark. Storbyer som London og New York har taget udfordringen op, og her indgår bibliotekerne flere steder som del af større 'Idea Stores', der huser alt fra biblioteker over folkeoplysning til museer. Hvis borgerne ikke længere benytter bibliotekerne alene pga. deres tilbud om tra-

ditionelle ydelser, er det centralt at bibliotekerne finder nye veje til at få lånerne ind på biblioteket, hvis de eksempelvis vil fastholde deres position som vidensformidler.

For de enkelte biblioteker betyder det, at der ligger en udfordring i at facilitere de mange nye tiltag, bibliotekerne fremover forventes at rumme. Opfattelsen af, hvordan et bibliotek bør se ud udfordres, og måske kommer vi også til at se større 'Idea Stores' i form af medborgercentre rundt omkring i de kommunale landskaber de kommende år. Allerede nu er der mange eksempler på, at biblioteker og medborgercentre indgår som en integreret del af et kulturhus, mens andre biblioteker selv tilbyder borgerservice.

Borgerservice og kultur som del af biblioteksrummet

En af mulighederne for at udvide det fysiske rum er at lave et samarbejde med borgerservicecentre. De kommunale borgerservicecentre har til opgave at varetage forskellige administrative betjeningsopgaver. Det er karakteristisk for disse opgaver, at de er af kortere varighed og at de er direkte borgerrettede. Det ligger fint i tråd med den forpligtigelse, bibliotekerne via lovgivningen har til at formidle bl.a. kommunal og statslig information samt direkte borgerkontakt.

Der findes flere modeller for sådan et samarbejde, og det spænder fra fælles infrastruktur og it-løsninger til organisatoriske relationer og lokalefællesskaber, hvor bibliotekarere varetager en del af borgerservicebetjeningen.

Ud over borgerservice faciliterer bibliotekerne også et stort antal kulturelle begivenheder, der spænder lige fra kulturarrangementer for børn over politiske debatter til læsekredse for voksne i alle aldersgrupper.

Synergien

Fælles for disse aktiviteter er, at deres brede mangfoldighed ikke kun har den værdi, de rummer i sig selv, men at de også beriger hinanden således, at der skabes liv i biblioteksrummet. Det gør bibliotekerne til et mere attraktivt og interessant sted at komme. Målet er at opnå et resultat, hvor summen af 1 aktivitet + 1 aktivitet giver mere end 2 aktiviteter alene. Åbning af biblioteket på denne måde er naturligvis en udfordring for bibliotekerne. Foruden selv at arrangere aktiviteter i biblioteksrummet, kan udfordringen også imødekommes ved dels at invitere andre institutioner og organisationer med de aktiviteter, de rummer, ind i biblioteksrummet, dels ved at flytte biblioteket ud af vante omgivelser og ind i nye sfærer.

Næstved Bibliotekerne

I Næstved har man i en årrække arbejdet med at få den kommunale borgerservice integreret i bibliotekernes servicetilbud. Det har betydet, at borgerne nu kan få praktisk hjælp til eksempelvis ansøgning om boligsikring og børnetilskud. En del af denne proces omfatter fremfindning og udfyldelse af elektroniske ansøgningsblanketter. På den måde fremkommer der, gennem sidemandoplæringsseancen, en uformel læringsituation, som rækker ud over borgerens 'her og nu'-behov. Gennem det konkrete borgerservi-

FOLKEBIBLIOTEKERNE I VIDENSAMFUNDET

cespørgsmål bliver læringen målrettet den enkelte borgers behov, og abstraktionsniveauet i forhold til eksempelvis digitale (selv)betjeningsløsninger mindskes.

På den måde opstår der en synergieffekt, hvor borgernes færdigheder i informations- og kommunikationsteknologi styrkes, og biblioteket rolle styrkes ved at fremstå som en nødvendig og central institution i samfundet generelt og i lokalsamfundene i særdeleshed.

For personalet på bibliotekerne i Næstved har det haft den effekt, at der nu er etableret et større kompetenceudviklingsprojekt med undervisning i konkrete, nødvendige færdigheder samt kulturelle forskelle og brobygning.

Middelfart Bibliotek

En anden mulighed for at udvide og ændre det fysiske biblioteksrum er at placere det sammen med andre kulturelle og erhvervsmæssige bygninger og aktiviteter. I Middelfart har kommunen sammen med dele af det lokale erhvervsliv bygget et kulturhus kaldet Kulturøen, hvor så vidt forskellige ting som turistbureau, biograf, restaurant, mødelokaler og bibliotek er samlet. Den synergieffekt, der opstår, når så mange og forskelligartede funktioner kædes sammen til et samlet hele, giver nye muligheder for dels at profilere biblioteket, dels at fremvise de mange forskellige services biblioteket rummer – eller sagt på en anden måde: Biblioteket åbner sig og fremstår som en naturlig del af kommunens øvrige aktiviteter og begivenheder. På den måde kan biblioteket fremtræde som en attraktiv samarbejdspartner.

Nye muligheder for bibliotekerne

For bibliotekerne skaber ændringer i det fysiske rum muligheden for at møde borgerne på en ny måde og for at møde borgere, der i øvrigt ikke kommer på biblioteket. Såvel de kulturelle arrangementer som den udvidede service til borgerne i lokalsamfundet bevirker, at bibliotekerne får en enestående mulighed for at inddrage borgerne i det kommunale kulturliv samt give 'hjælp til selvhjælp'. Dette skaber grobund for aktiv borgerdeltagelse. Undersøgelser har vist, at særligt de it-svage brugere og de unge har brug for denne hjælp. Ændringen af bibliotekets kerneydelser giver samtidig bibliotekspersonalet mulighed for at bruge deres biblioteksmæssige kompetencer på en ny og spændende måde og at udvikle nye kompetencer.

Fremadrettede tiltag

Fælles for de tiltag, der er skitseret her, er at det påvirker aktivitetsniveauet på bibliotekerne i positiv retning. Således bliver bibliotekerne ikke kun i stand til at fastholde de traditionelle biblioteksbrugere, men ligeledes til at tiltrække nye brugergrupper.

Ved at åbne biblioteket for andet end traditionel formidling kommer bibliotekerne således ikke kun i kontakt med nye typer brugere. Bibliotekerne får samtidig mulighed for at spille en aktiv rolle i indsatsen for at løse nogle af de aktuelle samfundsmæssige problemstillinger.

Styrelsen for Bibliotek og Medier har for nylig valgt at give støtte til to overbygningsopgaver vedrørende unge uden en ungdomsuddannelse. Projekterne, der

varetages af henholdsvis Københavns Biblioteker og Århus Kommunes Biblioteker, har til formål at styrke de unges muligheder for at indgå i et uddannelsesforløb. I projektet stiller bibliotekerne deres rum og videnskæmpige kompetencer til rådighed for at få de unge tilbage i uddannelsessystemet. Gennem samarbejde med erhvervslivet og ved at stille mere traditionelle biblioteksytelser, som f.eks. læseklubber, til rådighed for de unge, underbygger projekterne de unges egne sociale og kulturelle kompetencer og giver dem en indsigt i erhvervslivet.

I august 2010 afholder styrelsen endvidere en workshop om fleksible betjeningssteder, hvor erfaringer med udvidet, ubetjent åbningstid m.m. er på programmet.

På baggrund af rapportens anbefalinger opfordres bibliotekerne til at tænke i nye tiltag og initiativer, der kan styrke udviklingen inden for begrebet 'Åbne Biblioteker', og som kan danne grundlag for initiativer, som kan støttes gennem Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker.

Jonna Holmgaard Larsen

Inspiration og læring

Med udgangspunkt i brugernes behov og relevante samarbejdspartnere

Under dette indsatsområde anbefaler udvalget, at folkebibliotekerne arbejder systematisk på at videreudvikle og forstærke bibliotekets lærings- og inspirationstilbud med udgangspunkt i brugernes behov.

Anbefalingen er konkretiseret i fire punkter. I det følgende omtales hvert punkt med udvalgte eksempler på en indsats eller et projekt, der arbejder med udvikling på området og som sådan kan ses som opfølgning af rapportens anbefalinger.

Lokale partnerskaber med oplysningsforbundene

Første punkt handler om etablering af lokale partnerskaber med oplysningsforbundene.

Den kompetente borger – fremtidens samarbejde mellem folkeoplysning og folkebiblioteker er titlen på Århus-udgaven af to projekter, Styrelsen for Bibliotek og Medier har igangsat til modeludvikling af et sådant samarbejde.

Idéen til projekterne kommer fra Århus og bygger på erfaringerne fra et mangeårigt positivt samarbejde mellem de to parter. Projektet gennemføres af biblioteket sammen med Folkeoplysnings-samvirket i byen og en række oplysningsforbund.

Projektets arbejde er ramt ind i en aktuell politisk debat i forbindelse med Det Nationale Folkeoplysningsudvalgs arbejde forud for en revision af folkeoplysningsloven. I debatten har konkurrenceaspektet mellem områderne desværre fyldt mere end det gode samarbejde.

Kunstmuseet ARoS dannede i marts måned ramme om en workshop, hvor 40 strategiske ledere og innovationsmedarbejdere som en del af projektet arbejdede med spørgsmålet: "Hvordan kan et øget samarbejde mellem folkeoplysningen og folkebiblioteker sikre den enkelte borger større mulighed for personlig og uddannelsesmæssig udvikling?"

Forslaget om en videnspolitik var det initiativ blandt dagens resultater, der blev vurderet som det mest komplekse og krævende, men som også ville være det mest lovende og perspektivrige. Forslaget indebærer, at det på nationalt plan gøres lovpligtigt for kommunerne at udfærdige en videnspolitik. På lokalt plan skal videnspolitikken indgås mellem kommunalt finansierede institutioner som biblioteker, folkeoplysningsforbund, daghøjskoler, folkeuniversitet og evt. ungdomsskole, musikskoler og ungdomsklubber. Desuden skal der indgås partnerskaber med gymnasier, skoler, dansk som andet sprog, VUC, universiteter m.m.

Læs mere på projektets hjemmeside www.denkompetenteborger.dk.

Danskernes it-færdigheder

Det andet punkt vedrører en udbygning af den eksisterende indsats for at udvikle danskernes it-færdigheder.

Lær mere om IT er den fælles indsats til styrkelse af danskernes basale it-færdigheder. Konceptet er udviklet i regi af IT- og Telestyrelsen og drives i et netværk med en lang række bidragsydere. Folkebibliotekerne, som er til stede i alle kommuner og som har en lang tradition for

borgerlæring på området, spiller en central rolle her. Indsatsen er beskrevet i rapporten, men kan suppleres med, at der i maj måned forventes underskrevet en ny treårig samarbejdsaftale med IT- og Telestyrelsen, der udbygger samarbejdet yderligere. Aftalen vil omfatte opgaver med sidemandsoplæring af de uddannede it-formidlere til flere kollegaer i bibliotekssektoren såvel som til andre parter i Lær mere om IT-netværket, superbrugere til konceptets hjemmeside www.it-formidler.dk og udarbejdelse af flere e-læringstilbud.

Læsefremme

Indsatsen for gennem partnerskaber at fremme læsning blandt læsesvage befolkningsgrupper er ligeledes et punkt, som fremhæves af udvalget.

Koncept for bibliotekets betjening af læsesvage er et igangværende projekt, som drives i et partnerskab mellem bibliotekerne i Herning, Horsens og Hillerød samt Nota.

Projektets mål er at udvikle et enkelt og lettilgængeligt koncept for folkebibliotekets betjening af læsesvage. Formålet er at gøre det lettere for folkebibliotekerne at opprioritere betjeningen af læsesvage, sådan at denne gruppe får bedre muligheder for at tilegne sig viden på trods af handicappet. Resultatet vil være udviklingen af en virtuel værktøjskasse, der vil være tilgængelig for andre biblioteker.

Gruppen af læsesvage danskere udgør ca. en million. Læsevanskeligheder er selvsagt et stort handicap i Danmark. Det gælder i uddannelse og job såvel som det

FOLKEBIBLIOTEKERNE I VIDENSAMFUNDET

at klare sig som borger i hverdagen. Folkebibliotekerne har allerede en række tilbud, der retter sig mod denne målgruppe. Udfordringen består i at få kontakt med målgruppen og gøre bibliotekets tilbud relevante og attraktive.

Projektet har hentet inspiration i Holland, hvor erfaringerne viser, at et sådan koncept har stor succes med at øge indsatsen på nationalt plan. I denne måned går projektgruppens studietur da også til Holland.

Følg projektet på Projektbanken <http://udviklingspuljeprojekter.bibliotekogmedier.dk>.

Aktiviteter i biblioteket med kulturtrænere

Under dette punkt anbefaler udvalget, at der arbejdes målrettet med programsatte aktiviteter i biblioteket.

Programsatte aktiviteter i det enkelte bibliotek kan udgøres af mange forskellige former for aktiviteter. Det kan være lokalt fastsatte programmer, og det kan være deltagelse i aktivitetsprogrammer, fælles for landets biblioteker eller for biblioteker sammen med en eller flere andre partnere. Det kan være læringsaktiviteter eller kulturelle aktiviteter, og det kan være en kombination af de to typer.

Ovenfor er beskrevet tre forskellige aktiviteter, der må karakteriseres som læringsaktiviteter. Derfor følger her omtale af en indsats, der har hovedfokus på bibliotekets rolle som kultursted: *uddannelse af kulturtrænere*.

Kulturtræneruddannelsen har været genstand for den fælles kompetenceindsats i centralbiblioteksregi i 2009 og 2010. Den 5. maj afsluttede 2010 holdet sin uddannelse med en fælles Camp-dag under temaet Biblioteket som 24/7 kultursted – i kraft af events og oplevelser. Med det nye hold er der nu i alt 40 kulturtrænere.

Det specielle uddannelsesforløb er udsprunget af et ønske om at løfte bibliotekernes arbejde med arrangementsvirksomhed ind i bibliotekets overordnede strategi.

Uddannelsesforløbet er tilrettelagt i samarbejde mellem centralbibliotekernes tovholdere for den fælles kompetenceudvikling og konsulentfirmaet Pluss Leadership, der også har stået for gennemførelsen. Det er rettet mod de medarbejdere på folkebibliotekerne, der arbejder med at skabe idéer til, tilrettelægge, koordinere, formidle og styre events og oplevelser for voksne.

Indholdet i uddannelsen har været undervisning i bl.a. eventudvikling, værtskab, idéudvikling, storytelling, grundlæggende projektstyring, fundraising, markedsføring og undervisningstilrettelæggelse.

Camp-dagen vidnede om et stort potentiale blandt unge ildsjæle, ansat i folkebiblioteker over hele landet, der har teorien i orden og er i stand til at tænke strategisk og tilrettelægge kreative og inspirerende programmer i bibliotekerne. Der er stor bevidsthed om, at aktiviteterne skal give mening for brugerne og følge en rød tråd med udspring i bibliotekets kerneydelser, som vidner om, at det netop er biblioteket, der er afsender.

I rapporten om folkebibliotekerne i vidensamfundet beskrives en ny model for folkebiblioteket i viden- og oplevelses-samfundet. Kulturtrænerne kan bidrage til at udfylde bibliotekets rolle i alle de fire rum, men rammer vel især ind i Inspirationsrummet, der understøtter erkendelse/erfaring og innovation og i Det performative rum, der understøtter engagement og innovation.

De 40 kulturtrænere kan bidrage til den strategiske debat i biblioteket og de kan tage ud på andre biblioteker og fungere som forandringsagenter ved at facilitere processer. Brug dem!

Bogen *Kogebog for kulturtrænere* er udkommet i 2. udgave med afslutningen af dette års uddannelsesforløb.

Jakob Heide Petersen

Organiseringen af Danskernes Digitale Bibliotek

Fokus på lederinvolvering, it-strategisk tænkning, professionalisering og brugerbehov

Danmark er i international sammenhæng blandt de lande, der er nået længst med digitaliseringen af den offentlige sektor. Det blev slået fast på den digITALIsér – IT-arkitekturkonferencen, som blev afholdt i Århus i midten af april måned.

Blandt de mange oplæg på konferencen var en præsentation fra Finansministeriet af resultaterne af et OECD-review af den danske indsats for digitalisering af den offentlige sektor. Det var i den forbindelse, at Danmark høstede anerkendelse i en international sammenligning. Det blev dog også påpeget, at der er et betydeligt potentiale for forbedring af indsatsen, hvis man skal høste gevinsterne af den digitale udvikling.

Udfordringer for digitalisering

Der blev peget på fire udfordringer og dermed fire mulige indsatsområder, når der skal laves ny digitaliseringsstrategi til efteråret.

For det første påpeges det, at digitaliseringen i vidt omfang er foregået på administrative områder og ikke i tilstrækkeligt omfang er anvendt strategisk for at udvikle selve den offentlige service. Det kunne tyde på, at konsolidering og rationalisering af interne sagsgange ved hjælp af it fortsat fylder mere end anvendelse af it til at lave innovative løsninger på kerneområderne.

For det andet kan gevinstrealiseringen forbedres. Det lykkes i mange tilfælde ikke at høste gevinsterne ved digitale løsninger. Det skyldes bl.a. manglende anvendelse af business cases, eller at man ikke råder over tilstrækkelige projektle-

delseskompetencer. Det er tilsyneladende behov for bedre opfølgning på implementeringen af nye digitale løsninger og på at sikre, at løsningerne erstatter andre løsninger og dermed rent faktisk bidrager til at frigive ressourcer.

I præsentationen blev der henvist til beregninger fra en kommune, som viste, at behandling af en personlig borgerhenvendelse om f.eks. flytning koster 150 kr. mens det koster 3 kr. hvis den samme proces håndteres ved hjælp af digital selvbetjening. Her er det en ledelsesopgave at sikre, at der flyttes ressourcer fra håndtering af personlige henvendelser til det digitale område i et omfang, som afspejler gevinsterne.

For det tredje er der i mange tilfælde et utilstrækkeligt brugeroptag af digitale løsninger, fordi man f.eks. ikke er tilstrækkelig god til at markedsføre dem eller ikke anlægger et brugerperspektiv i udformningen af løsningerne. Det handler både om bedre kanalstrategier, som når studerende ikke længere kan ansøge om SU pr. brev, men udelukkende over internettet, og om at lave løsninger, der er målrettet brugernes behov.

Endelig peger OECD-reviewet på, at man ikke i tilstrækkelig grad formår at gøre op med silotænkning og således etablere tværgående samarbejde mellem offentlige myndigheder og institutioner. Det er borgeren og ikke institutionen, der er udgangspunktet for gode offentlige digitale løsninger.

Det fremgår tydeligt, at OECD forsøger at sætte sig både i slutbrugerens og skatteyderens sted, og dette perspektiv samt de mere generelle udfordringer er forment-

lig også relevante for bibliotekssektorens arbejde med Danskernes Digitale Bibliotek (DDB).

Fælles løsninger

Rapporten om folkebibliotekerne i vidensamfundet indeholder en beskrivelse af biblioteksudviklingen på det digitale område og en række anbefalinger. Den væsentligste af disse er anbefalingen om etablering af en fælles organisation for DDB.

Det er vigtigt af flere grunde: Danskernes Digitale Bibliotek er ikke en færdig vision eller løsning, som man blot kan gå i gang med at etablere. Det er ikke tilstrækkeligt eksempelvis at lave en portal og så håbe på, at brugerne synes, det er interessant. Derfor er det vigtigt, at der er et forum, hvor man konkret kan drøfte og udvikle fælles løsninger. Løsningerne skal være fælles, fordi der ikke er råd til at udvikle mange forskellige lokale løsninger, fordi fælles løsninger giver et bedre grundlag for videreudvikling og fordi få biblioteker råder over ekspertisen til at udvikle løsninger, som er 'state of the art' på det digitale område.

Organiseringen er også vigtig, fordi der er behov for konsolidering af den eksisterende infrastruktur. Det er uholdbart, at folkebibliotekerne i dag indkøber licensbelagte digitale informationsressourcer, som kun benyttes i begrænset omfang, fordi de ikke kan eksponeres over for brugerne i de lokale systemer. Som det er påpeget i rapporten, er der behov for en koordinering i indkøbet af licenserne og en udvikling af den fælles infrastruktur med kobling til de lokale systemer.

FOLKEBIBLIOTEKERNE I VIDENSAMFUNDET

En fælles organisation vil også have koordinering som en vigtig opgave. Der er ikke ressourcer til at udvikle flere ens løsninger, og det er derfor nødvendigt at sikre prioritering af nye initiativer. Der bliver behov for en løbende arbejdsdeling mellem biblioteker i udvikling og drift af fælles løsninger. Man har allerede prøvet dette med stor succes i udviklingen og driften af netbibliotekerne. Der vil dog fremover formentlig også blive tale om fælles løsninger på bibliotekernes kerneområder – materialeforsyningen kunne være et sådan område. Her kunne et enkelt bibliotek eller en anden institution få mulighed for at udvikle og drive fælles løsninger. Forudsætningen er naturligvis, at de øvrige biblioteker har reel indflydelse på løsningen, f.eks. gennem en styregruppe eller en bestyrelse.

Det er vigtigt at bevare et reelt valg i forhold til de kommercielle løsninger og at kunne skifte leverandør, når det er hensigtsmæssigt. En fornuftig organisering af samarbejde om fælles løsning indebærer omvendt, at det enkelte bibliotek primært bør udvikle og drive egne løsninger i de tilfælde, hvor dette giver en klar fordel for slutbrugeren. Her er koblingen mellem den digitale formidling og aktiviteterne i det fysiske biblioteksrum og i lokalsamfundet naturligvis særlig relevant.

Folkebibliotekerne har rigtig gode traditioner for samarbejde og fælles løsninger. Fra låne- og katalogiseringsamarbejde over bibliotek.dk og netbibliotekerne til det store engagement i Palles Gavebod. Det er vigtigt, at de enkelte biblioteker udvikler strategier for egen biblioteksudvikling med prioriteringer af indsatser og fravalg af opgaver. Med det udgangs-

punkt bør det lokale bibliotek også engageres sig i at levere idéer, projekter og ønsker til etableringen af Danskernes Digitale Bibliotek.

Konkrete initiativer

Som det fremgår, forudsætter organiseringen af Danskernes Digitale Bibliotek en diskussion blandt alle relevante interessenter. Staten og KL skal således aftale de helt overordnede rammer for organiseringen. Koordinationsgruppen for Netbibliotekerne har allerede afholdt et seminar, hvor man har drøftet de konkrete handlinger, som kan udgøre de første skridt mod Danskernes Digitale Bibliotek.

Det er allerede et godt udgangspunkt for arbejdet med Danskernes Digitale Bibliotek bl.a. i form af de mange lokale initiativer. Arbejdet med Ting-projektet, erfaringerne med Palles Gavebod og bestræbelserne på effektiv integration af data fra netmusik.dk til bibliotek.dk er væsentlige bidrag til at konkretisere rammen for Danskernes Digitale Bibliotek. I starten af juni afholdes et større møde for bibliotekschefer om udvikling af folkebibliotekerne og dette møde vil givetvis også kunne bidrage med idéer til rammerne for Danskernes Digitale Bibliotek. Der vil dog næppe foreligge konkrete handlingsplaner før organiseringen er på plads.

Perspektiver

Det generelle budskab i reviewet fra OECD synes at være, at ledere i den offentlige sektor i højere grad skal involvere sig i udformningen af digitale løsninger og blive bedre til at anvende it strategisk i forhold til kerneopgaverne. Desuden pe-

ges der på, at udviklingen bør professionaliseres, og at løsningerne skabes på tværs af institutionelle grænser og med udgangspunkt i brugerne.

Bibliotekernes og styrelsens udfordring er vel netop at etablere nogle rammer for Danskernes Digitale Bibliotek, som kan honorere disse fordringer.

Udvalget bag rapporten om folkebibliotekerne i vidensamfundet anbefaler:

- at DDB hurtigst muligt etableres som en fælles organisation for alle nationale biblioteksservices med udgangspunkt i et tæt samarbejde om fælles data, fælles arkitektur og koordineret formidling.
- at de relevante interessenter aftaler de organisatoriske rammer for DDB.
- at folkebibliotekerne skaber en endnu tættere koordinering af indkøbet af digitale materialer.
- at formidling af digitaliseret kulturarv etableres som indsatsområde.
- at folkebibliotekerne udvider lånesamarbejdet med forskningsbibliotekerne til også at omfatte digitale materialer, hvor dette er muligt.
- at folkebibliotekerne styrker den frie adgang til information ved at understøtte creative commons og Open Access.

Lisbet Vestergaard

Partnerskaber som vej til nytænkning

Når der er brug for at nå ud til mange borgere med inspiration og viden, er bibliotekerne oplagte partnere

Folkebibliotekerne har en lang tradition for at samarbejde med mange forskellige partnere i lokalsamfundet. Tidligere har der mest været tale om samarbejdspartnere, hvis virke har været tæt beslægtet med folkebiblioteket – f.eks. oplysningsforbund, uddannelsesinstitutioner og andre lokale kulturtilbud.

I dag retter bibliotekerne i højere grad blikket mod nye og mere utraditionelle partnere, herunder det private erhvervsliv og civilsamfundet i form af foreninger, organisationer og andre typer af grupperinger, som borgerne tager aktivt del i.

Der er et stort og uudnyttet potentiale i at arbejde systematisk med forpligtende partnerskaber, der kan bidrage til nytænkningen af biblioteksbetjeningen, både i det fysiske rum og på nettet. Det er således en udvalgsanbefaling, at bibliotekerne tilbyder sig som partner og indgår i partnerskaber for at styrke og udvikle biblioteket og dets tilbud til borgerne.

Strategisk ramme for det fremtidige arbejde

Folkebibliotekerne har meget at byde på i et partnerskab. De tilbyder adgang til viden og indsigt og professionelle formidlere af viden og kultur. I kraft af deres tradition for åbenhed er bibliotekerne tit institutioner, der skaber værdifulde relationer i lokalsamfundet. Der er folkebiblioteker i alle kommuner, og bibliotekerne er den danske kultur- og vidensinstitution, hvor der kommer flest borgere. Når der er brug for at nå ud til mange borgere med inspiration og viden, er bibliotekerne derfor oplagte partnere. Det er denne selvforståelse, som bibliotekerne

skal bruge bevidst og aktivt i det opsøgende arbejde med at opdyrke og indgå nye partnerskaber.

Tre aktuelle og visionære eksempler på partnerskaber, der går på tværs af den offentlige sektor, den private sektor og civilsamfundet er projekterne *I Øjenhøjde med Danmarks børn*, *Limboland* og *KarriereBiblioteket*.

I øjenhøjde med Danmarks børn

Projektet har den ambition at skabe sammenhæng mellem de fysiske børnebiblioteker i hele landet og DRs daglige udsendelse *Ramasjang Live* fra Hovedbørnebiblioteket i Aalborg. Målgruppen er børn mellem 7-10 år. Aalborg Bibliotekerne står for at koordinere den nationale indsats, som skal sikre, at alle børnebiblioteker i landet lægger deres aktiviteter og arrangementer op ad fælles temaer udvalgt af redaktionen bag børnebibliotekernes nye hjemmeside pallesgavebod.dk og DR i fællesskab.

Limboland

Limboland er en ny film, der produceres af Zentropa Film som et integrations-, uddannelses- og kulturprojekt. I den forbindelse har Zentropa Film indgået partnerskab med biblioteker og medborgercentre i Århus, Odense og København om formidling af filmen. Det er et andet eksempel på et partnerskab med mediebranchen og samtidig et eksempel på et lovende og visionært partnerskab med det private erhvervsliv.

Zentropa udvikler og afvikler en karavane gennem hele landet, hvor *Limboland* kommer ud med et arrangement til ca. 20 biblioteker med film, filmfolk, teknik samt oplæg til dialog og debat på biblio-

otekerne. Biblioteket kan tilbyde Zentropa den koordinerende funktion samt den gode kontakt til indvandrergrupper i de relevante områder i Danmark. På den baggrund kan biblioteket skabe kontaktflader til relevante enkeltpersoner og bidrage til at udvikle et katalog over relevante lokale aktører.

KarriereBiblioteket

Projektet er startet af Nørrebro Bibliotek og er fra efteråret 2009 et samarbejdsprojekt mellem Nørrebro Bibliotek og Medborgercenter, Solvang Bibliotek og Dansk Flygtningehjælp. *KarriereBiblioteket* er et såkaldt menneskebibliotek, hvor alle unge mellem 14-25 år i København kan 'låne' et menneske for at høre mere om vedkommendes job, uddannelse og karriere. Projektet bygger på frivillige, der siger ja til at mødes med unge i et uformelt miljø og give dem inspiration og tips til at gå videre med en uddannelse. Projektet tager udgangspunkt i, at personlig formidling er det, der virker bedst og gør det største indtryk.

Partnerskaber på nationalt niveau

Styrelsen for Bibliotek og Medier har i flere år indgået partnerskaber på nationalt niveau, for eksempel med IT- og Telestyrelsen om *Den Digitale Borger* og med DR om *DR Romanklub*. Formålet har været at udvikle services og aktiviteter, som er nemme for det enkelte bibliotek at tilbyde lokalt.

Med afsæt i de mange gode resultater vil styrelsen også fremover satse på at eksperimentere og udvikle disse typer af partnerskaber på nationalt niveau, som kan bidrage til at styrke og profilere videnssamfundets bibliotek.

Ann Poulsen

Professionel udvikling

FOLKEBIBLIOTEKERNE I VIDENSAMFUNDET

Rapporten om folkebibliotekerne i vidensamfundet peger på, at bibliotekerne i takt med samfundsudviklingen konstant må omfortolke og justere sine tilbud om oplysning, læring og kulturtilbud. Samtidig må biblioteket som offentlig institution manøvrere i forhold til de betingelser, der fastsættes af lokale politikere. Her er i mange kommuner ikke mindst de økonomiske rammer en udfordring.

På den baggrund er der behov for forandring og udvikling af personalets kompetencer. Derfor anbefaler udvalget bag rapporten da også et forstærket fokus på kompetence- og organisationsudviklingen på bibliotekerne. Konkret peger udvalget på et aktuelt behov for at styrke personalets formidlings- og undervisningskompetencer, markedsføringskompetencer, it-kompetencer og ledelseskompetencer. Sideløbende hermed understreger udvalget, at det er væsentligt fortsat at vedligeholde og udvikle de biblioteksfaglige kompetencer.

Plan for kompetenceudvikling

Udvalget anbefaler, at de enkelte biblioteker lægger en plan, der indeholder forskellige måder at gribe kompetenceudviklingen an på. Rekruttering er en metode, der allerede er i brug, men efteruddannelse og sidemandoplæring indgår selvsagt også. Desuden kan der gennem en ændring af bibliotekets interne organisation skabes mulighed for kompetenceudvikling, ligesom learning by doing kan indgå i forbindelse med projekt- og udviklingsopgaver.

Rammer for efteruddannelse

Som et af elementerne i at skabe bedre

rammer for efteruddannelse, anbefaler udvalget også, at bibliotekernes fælles kompetenceudvikling, som centralbibliotekerne er ansvarlige for, udvides og intensiveres fremover.

Udvalget anbefaler desuden, at der i forbindelse med lederuddannelse etableres specielle moduler for ledere i kultursektoren.

Nye tilbud om efteruddannelse

Netop den sidste anbefaling har professionshøjskolen Metropol taget til sig. Center for Ledelse og Styring (CLS) under Metropol udbyder fra efteråret 2010 Den Offentlige Lederuddannelse ud over Diplomuddannelsen i Ledelse. CLS har i den forbindelse besluttet kun at udbyde valgmoduler, som er udviklet i partnerskaber med f.eks. kommuner eller organisationer.

I efteråret 2010 udbyder CLS også et kompetencegivende modul for faglige medarbejdere i kulturforvaltninger og -institutioner. Omdrejningspunktet er de nye organiseringsformer i form af teams og netværk, som er meget udbredt i kultursektoren. Målgruppen er medarbejdere, mellemledere eller ledere med mindst to års erhvervs erfaring. De har som f.eks. projektledere, tovholdere eller koordinatører det faglige ansvar for tværfaglige netværk og teams i kulturafdelinger og kulturinstitutioner – herunder biblioteker.

Modulet kan også vælges som valgmodul af de ledere af kulturinstitutioner og -forvaltninger, der tager hele Diplomuddannelsen i Ledelse.

Modeller der stadig kan bruges

Metoder til kompetenceudvikling, der allerede anvendes, kan i flere tilfælde gen-

bruges på nye faglige områder. Som eksempler er her valgt bibliotekernes nationale markedsføringsprojekt og centralbibliotekernes håndtering af deres opgaver inden for kompetenceudvikling.

Koordineret markedsføring på nationalt niveau

I forbindelse med et ønske om at brande 'det nye bibliotek' med dets mange forskellige tilbud tog Bibliotek og Medier i 2008 initiativ til et projekt om koordineret markedsføring, der i høj grad handlede om kompetenceudvikling af bibliotekernes medarbejdere.

Projektet blev indledt med et undervisningsforløb i markedsføring, der var skræddersyet til folkebibliotekerne. Det var et krav, at der skulle deltage to medarbejdere fra hvert af de tilmeldte biblioteker. Efter kursusforløbet var det muligt for bibliotekerne at søge om puljemidler til konkrete projekter. Således fik kursusdeltagerne og kollegerne på biblioteket derhjemme mulighed for at omsætte teori til praksis.

Uddannelse for kulturtrænere på centralbibliotekerne

Centralbibliotekerne arbejder allerede med kompetenceudvikling. Den fælles kompetenceindsats i centralbiblioteksregi i 2009 og 2010 har været en kulturtræneruddannelse, som er nærmere omtalt i artikellen Inspiration og læring i dette tema. I alt er der uddannet 40 kulturtrænere, der kan bidrage til strategisk debat og fungere som forandringsagenter for bibliotekssektoren.

Lone Sewerin

ENQUETE

Folkebibliotekerne anno 2015

Vagn Yffe Larsen, formand for Danmarks Biblioteksforening:

Et folkebibliotek, der rummer de kerneværdier, som biblioteket har været kendt for. Et folkebibliotek, der er et mødested for mennesker – det unikke ved et folkebibliotek med fri og lige adgang er, at det kan skabe rammer for mødestedsaktiviteter – kulturelle og læringsinitiativer.

Et folkebibliotek, der byder velkommen med rum og service – et personale, der modtager med gejst og engagement, og som er meget opsøgende.

Et moderne folkebibliotek rummer rigtig mange muligheder på nettet – digitaliseringen er et must.

Folkebiblioteket er overalt i det lokale samfund med opsøgende arbejde og en ordentlig og god markedsføring.

Folkebiblioteket i videnssamfundet er en uundværlig partner – ligesom biblioteket indgår i partnerskaber som bidrager til at biblioteket udvikler sig og bliver skarp i sin profil.

Folkebiblioteket er åbent 24 timer, syv dage om ugen – både på nettet og fysisk.

Internationalt samarbejde er vigtigt for folkebiblioteket, fordi det danske folkebibliotek er åbent og givende og i stand til at modtage god udvikling.

Lone Knakkegaard, centralbibliotekerne og bibliotekschef for Vejle Bibliotekerne:

Den økonomiske situation om fem år vil være præget af fremdrift og opsving. Bibliotekerne kan så i endnu højere grad for-

følge gode idéer, udvikle og levere endnu bedre service til borgerne, når som helst og hvor som helst. De er katalysatorer for kultur og læring i kommunerne og har fokus på at agere i partnerskab med andre. Bibliotekerne har rammerne. Sammen med borgere og andre interessenter skabes indholdet.

Danskerne Digitale Bibliotek er blevet virkelighed og bibliotekerne samarbejder om at levere indhold, og det præsenteres også på andre sites end bibliotekernes egne. Der samarbejdes med rettighedshaverne om adgang til og formidling af værkerne på en for alle parter gunstig måde.

I de fysiske biblioteker er der fokus på spændende præsentationer og formidling af materialer uanset form. På stor-skærme kan borgerne følge tv-udsendelser fra også de danske kanaler. Der er

etableret 'se- og lyttepladser', hvor borgerne selv vælger, hvad de vil se og høre.

Borgerne kan deltage i kurser og arrangementer, der medvirker til at udvikle borgerne gennem hele livet. Kurserne kan både være "traditionelle" og digitale it-læringsprogrammer.

Der er etableret studiepladser/gruppe- og møderum, som kan benyttes uden for den bemandede åbningstid.

Endelig er der mulighed for at låne 'værksteder' til både skabelse af musik og billedkunst. I den forbindelse samarbejdes med andre lokale institutioner/foreninger (musik- og kunstskele).

Medarbejderne er fagligt dygtige, synlige, opsøgende og kommunikerende 'værtsfolk' (og ikke vagter).

Som opfølgning på rapporten har vi bedt en række nøglepersoner om at give et bud på fremtidens folkebibliotek

FOLKEBIBLIOTEKERNE I VIDENSAMFUNDET

Jane Findahl, formand for KLs børne- og kulturudvalg, samt byrådsmedlem i Fredericia kommune (SF):

Også om fem år vil biblioteket efter KLs opfattelse være en vigtig kulturinstituti-

on i lokalsamfundet, ligesom folkebiblioteket fortsat vil være en vigtig platform for læring og fællesskab blandt borgerne i vidensamfundet.

Jeg håber konkret, at vores folkebiblioteker om fem år blandt andet vil være forskellige i forhold til i dag på følgende tre punkter:

- Biblioteket har fået fat i nogle af bibliotekets ikke-brugere. Det er trist, at omkring en tredjedel af befolkningen ikke bruger biblioteket. Udvalgsarbejdet om folkebibliotekerne i vidensamfundet rejste denne vigtige udfordring, og jeg håber, at folkebibliotekerne vil gå ihærdigt til problemstillingen. Det gælder såvel i det fysiske bibliotek og i det digitale bibliotek.
- Bibliotekets har fået en styrket digitale profil. Jeg håber, at brugerne til den tid

for alvor er kommet i gang med de elektroniske medier med e-bøger, netmusik og licenser. Og så forventer jeg naturligvis, at vi er i fuldt gang med at rulle visionen om det digitale bibliotek ud.

- Jeg imødeser, at biblioteket om fem år er kommet et godt skridt videre med at udvikle synergi og samspil med andre kommunale funktioner og institutioner. Det være sig borgerservice, folkeskoler, kulturhusene såvel som sundhedscentre og idrætsanlæg/svømmehal, musikskole og spillested/scene/biograf mv.

Jeg mener sammenfattende, at tiden kalder på fremsynede og ukonventionelle biblioteksløsninger. I det perspektiv rummer både de åbne biblioteker og det digitale bibliotek nogle spændende muligheder.

Karin Nødgaard, formand for Folkefingets kulturudvalg (DF):

Folkebibliotekets bestand af klassisk og moderne skønlitteratur samt lødige faglitterære værker er vedligeholdt og udbygget. Alt trykt materiale skal være tilgængeligt inden for en kort tidshorisont.

Folkebiblioteket er levende og følger med tiden og fungerer som teknologicenter for borgerne.

Folkebiblioteket er et af lokalområdets kulturcentre.

Folkebiblioteket fungerer som studiecenter i et udbygget samarbejde mellem sko-

le-, folke- og forskningsbiblioteker, primært i regionen. Samarbejde på tværs af disse skal være en naturlig arbejdsangang for at tilgodese borgernes ønsker.

Folkebibliotekets mobilitet øges med f.eks. bogbusser og samarbejde med købmandsbutikker i yderområder i Danmark.

BILLEDTEMA

Christian Søndergård Christensen

Ny aftale styrker lånesamarbejdet

Professionshøjskolebibliotekernes status som lovbiblioteker er nu fastslået

Med virkning fra den 1. januar 2010 har Professionshøjskolernes Rektorkollegium, Styrelsen for Bibliotek og Medier samt Undervisningsministeriet den 5. marts 2010 indgået aftale om professionshøjskolernes bibliotekers status som lovbiblioteker.

I hovedtræk betyder aftalen for de syv professionshøjskoler, at den enkelte skoles biblioteker samlet anses for ét lovbibliotek, der forpligter sig til at have mindst et betjeningssted med adgang for offentligheden for benyttelse på stedet og for udlån af materialer. Professionshøjskolerne stiller endvidere deres materialer til rådighed for bibliotekernes almindelige lånesamarbejde.

Som et led i aftalen har styrelsen udformet en alternativ betjeningsmodel for professionshøjskolernes deltagelse i kørselsordningen ved siden af de eksisterende modeller. Styrelsen har også iværksat initiativer til at lette professionshøjskolernes indberetning af biblioteksstatistik.

Fusioner skabte tvivl om lovbibliotekerne

Aftalen skal ses på baggrund af de omfattende fusioner, der i 2008 fandt sted på Undervisningsministeriets område mellem de daværende Centre for Videregående Uddannelser og enkelte lærer- og pædagogseminarier. En række af de såkaldte lovbiblioteker blev lagt sammen med andre statslige biblioteker under de

dengang otte nye professionshøjskoler. Der opstod derfor tvivl, om lovbibliotekerne kunne bevare deres status efter fusion med andre statsbiblioteker. Primo 2009 havde de enkelte professionshøjskoler organiseret deres biblioteker under én biblioteksleder. Ifølge biblioteksloven er det en forudsætning for, at flere biblioteker kan betragtes som en enhed, og det var derfor det rigtige tidspunkt at få tvivlen om lovbibliotekernes status afklaret.

Der blev nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter for Rektorkollegiets Sekretariat, Styrelsen for Bibliotek og Medier og Undervisningsministeriet med henblik på udfærdigelse af løsningsforslag. For arbejdsgruppen stod det klart, at hvis professionshøjskolebibliotekerne fortsat skulle være lovbiblioteker, måtte der tages højde for de praktiske konsekvenser for professionshøjskolerne, f.eks. i forhold til offentlighedens adgang til biblioteksmaterialerne, de elektroniske låneveje, registrering og den nationale kørselsordning. Det var afgørende for arbejdsgruppen, at der blev fundet en samlet løsning for området, og at professionshøjskolerne bakkede op om en status som lovbiblioteker. Arbejdsgruppen indstillede, at professionshøjskolerne fortsat skulle være lovbiblioteker, og at det var mest hensigtsmæssigt, at en regulering af lovbiblioteksvirksomheden fandt sted ved aftale mellem parterne. Efter forelæggelse for professionshøjskolerne ved-

tog parterne arbejdsgruppens aftaleudkast.

En mønstermodel

At professionshøjskolebibliotekerne har fået status som lovbiblioteker på linje med universiteternes biblioteker er både en styrkelse og en udvidelse af bibliotekernes almindelige lånesamarbejde. Samarbejdet styrkes, fordi det må anerkendes, at professionshøjskolebibliotekerne besidder materialer og services, der udgør et væsentligt bidrag til den samlede bibliotekssektors ressourcer. Da nogle af professionshøjskolerne ikke hidtil har haft lovbiblioteker, er der også tale om en udvidelse af samarbejdet. Der er nu flere lovbiblioteker og flere materialer til rådighed end før aftalen.

Aftalen kan med fordel anvendes som mønstermodel i fremtiden, når lovbiblioteker indgår i fusioner eller sammenlægninger på andre områder. Som model udmærker aftalen sig ved at eksplicite, hvordan et lovbibliotek udøver sin virksomhed, ligesom den fastlægger det rent praktiske samspil mellem styrelsen og lovbiblioteket. Aftalen kan i den forstand siges at have karakter af en udfyldning af lovgrundlaget. Samtidig løser en udtrykkelig aftale mellem styrelsen og vedkommende ministerium visse uklarheder i biblioteksloven, hvor det afhænger af et statsligt biblioteks bevillingsmæssige forudsætninger, om det har status som lovbibliotek.

Lisbet Vestergaard

Orlaprisen 2010

Midt i et landskab af litterære hædersbevisninger og priser er Orlaprisen noget ganske særligt. Den er nemlig den eneste bogpris i Danmark, hvor det er børnene, der i sidste ende bestemmer, hvem der skal vinde

Orlaprisen er sat i verden for at give børn lysten til at læse mere og få gode oplevelser med nye, danske børnebøger. I forbindelse med prisen har skole- og børnebiblioteker over hele landet aktiviteter, der sætter fokus på årets nominerede titler og på sjove, spændende, fantastiske og uhyggelige børnebøger i det hele taget.

Årets prisforløb har været delt op i forskellige faser, der har indsnævret feltet fra 24 titler til fire vinderbøger. Fra den 11. januar til den 12. marts 2010 har man kunnet stemme på 24 bøger i fire forskellige kategorier: billedbøger, børnebøger, fagbøger og fantasy. For i højere grad at fange drengenes opmærksom har fagbøgerne i år erstattet ungdomsbøger som kategori.

Endnu en gang har stemmetallet slået rekorden: I alt 21.200 har på dr.dk/orla stemt på deres yndlingsbog og dermed været med til at sende tre bøger i hver kategori videre. De er derefter blevet vurderet af fire forskellige børnejuryer, der efter grundig votering har udpeget vinderne.

Hæder, ære og en hæklet dukke

I løbet af april blev vinderne præsenteret i tv-programmet Ramasjang Live på DRs børnekanal, på nyskabelsen Bogfestivalen.dk for børn og unge på Holmen i København og på dr.dk/orla.

Årets modtagere af Orlaprisen blev:

- bedste billedbog: *Carsten og Gittes bedste historier* af Anders Morgensthaler, forlaget Carlsen

- bedste børnebog: *Emmy – den fedeste sommer – or not!* af Mette Finderup, forlaget Sesam
- bedste fagbog: *Taynikma tegneskole* af Jan Kjær, forlaget Phabel
- bedste fantasybog: *Den ydmyge amulet* af Sascha Christensen, forlaget Bahnhof.

Vinderne af prisen modtog ud over hæderen en unik præmie i form af en hæklet Orladukke.

I forbindelse med uddelingen af Orlaprisen blev årets forfatters talent blandt børn og unge også fundet. Den tidligere Orlaprisemodtager Kenneth Bøgh Andersen vurderede de indsendte historier. Vinderen af dette års Bette Orla blev Jacob Vesterbæk fra Silkeborg for historien *En grå og regnfuld mirakelmandag*, og der fulgte mange flotte og rosende ord med fra Kenneth Bøgh Andersen.

På dr.dk/orla er der mulighed for at se og læse meget mere om vinderne og alle de nominerede. Her kan man også stadig læse og lytte til uddrag af alle de nominerede bøger og hente Orla-ringetoner til mobilen, lave Orla-postkort, spille Orlas Længdepløk eller trække en vrøvlhistorie i Historieautomaten.

En pris på flere platforme

Omdrejningspunktet for Orlaprisen er på sitet dr.dk/orla, men Orla spiller på flere strenge. 2010 har været et særligt år, idet Ramasjang Live er gået i luften og er blevet en fast del af mange børns tv-eftermiddag. I løbet af foråret har program-

mets værter kunnet gøre alle seerne opmærksomme på Orla og på børnenes mulighed for at anmelde bøger og deltage i afstemningen.

Bogfestivalen.dk på Holmen har desuden kunnet lægge hus til uddelingen af årets Orla til bedste børnebog, ligesom videoer med børnejuryernes afgørelser er blevet optaget på forskellige biblioteker rundt om i landet.

DR, Læselystprogrammets parter og andre aktører inden for det børnelitterære felt er i gang med at evaluere årets Orla-forløb. Samtidig er der taget hul på dialogen og debatten om, hvordan prisen og dermed danske børnebøger fremover kan stå endnu stærkere og ramme endnu flere børn.

Bag om Orla

Orlaprisen er opkaldt efter forfatteren Ole Lund Kirkegaards frække figur Orla Frønapper. Prisen er blevet uddelt siden 2005. Den er et af fyrtårnene i det nationale Læselystprogram for børn og unge. Programmet er et samarbejde mellem Kultur-, Undervisnings- og Socialministeriet. Styrelsen for Bibliotek og Medier er sekretariat for den tværministerielle indsats, der løbet i perioden 2008-2010.

Ud over DR og Læselyst har Orlaprisen en lang række samarbejdspartnere: Forlæggerforeningen, Danmarks Skolebibliotekarere, Bibliotekarforbundet, Den Danske Boghandlerforening, Spørg Olivia, Boggnasker og Netbibliotekerne.

Projekter

I dette tema sætter vi fokus på en håndfuld projekter, der på forskellig vis afspejler tendenser i udviklingen af det ny bibliotek. Alle projekter har modtaget støtte fra Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker

Legende familier i biblioteker

Mette Kierkegaard Jensen, Århus Kommunes Biblioteker

Legende Familier i Biblioteket (LFiB) er et 2-årigt projekt, som afsluttes i september 2010. Projektet udspringer af anbefalingerne i Styrelsen for Bibliotek og Mediers rapport *Fremtidens biblioteksbetjening af børn* og især det 4. bud "Børn leger – på biblioteket".

Følgende biblioteker deltager i projektet: Randers Bibliotek, Aalborg Bibliotekerne (Vejgaard Bibliotek) og Hovedbiblioteket i Århus. Centre for Playware ved DPU og Interactive Spaces ved Århus Universitet er projektpartnere.

LFiB har fokus på familier, da børn i stort omfang kommer på bibliotek med deres forældre og er sammen som familie. På biblioteket kan børn mødes på tværs af den aldersopdeling, der ellers præger deres hverdag i skolen og institutionen. Legen bidrager til at udvikle de vigtige kompetencer, børn skal bruge senere i livet: kreativitet, social intelligens og relationer. De lærer at bevæge sig indenfor og at udfordre spilleregler. Den helt centrale tanke i projektet er "at leg, skal ske for legens egen skyld".

Koncepter

Der findes mange typer af leg. Lege kan have mere eller mindre fastlagte spilleregler eller være baseret på en bestemt struktur eller kronologi. Lege kan også udspringe af fantasien, hvor deltagerne skaber lege undervejs. LFiB har skabt forskellige koncepter for at undersøge og understøtte forskellige typer af leg.

Strukturerede legekoncepter:

- Musiktidsmaskinen i Randers: Familier kan dyste mod hinanden i viden om musik på en trykfølsom skærm.
- Skattejagten i Århus: Via et interaktivt bord sender skattejagten familierne rundt i det fysiske bibliotek.
- Interactive Spaces' installation – Ufo'en – en oppustet traktorslange på hjul med indlejret computer, der køres over gulvet og aflæser RFID-tags med indlagte billeder og lyd.

Frie legekoncepter:

- På Vejgaard bibliotek er børneafdelingen omdannet til et sørøverunivers, med skibsdæk, ror og udkigstårn. Sørøverkoncept er spredt til resten af biblioteket.
- Pulterkammeret i Århus: Et 30 kvadratmeter stort rum indrettet med plads til nostalgi.
- I Vejgaard er et sanserummet under opbygning, hvor udskiftning af indholdet vil ske med jævne mellemrum.

Personalet har forskellige roller i koncepterne. I pulterkammeret og sørøveruniverset kan personalet stå på sidelinjen, observere eller optræde som ligeværdig deltager i legen. I legene musiktidsmaskinen og skattejagten har personalet en mere passiv rolle. Her er det personalet, der formidler og igangsætter legen

Bliver der så leget?

Alle de deltagende biblioteker har oplevet positiv feedback og glade familier.

Der har vist sig muligheder og begrænsninger i at skabe leg for familier på biblioteket. At opfordre til leg er at opfordre til mere snak, mere latter, mere løben, mere af det hele i biblioteksrummet. Det er derfor vigtigt, at vi som bibliotek holder fast i, at dette også er et oplevelsessted. Der har også vist sig en stor forskel i børn og forældres tilgang til legen. Børnene springer ud i det. Måske ikke altid efter bibliotekarernes plan og intentioner, men med stor fantasi og indlevelse. Forældrene har ofte behov for instruktioner som skilte eller en tilstedeværende bibliotekar og måske også for at blive overbevist om, at ja, lege det må man godt på biblioteket.

LFiBs erfaringer blev præsenteret ved en konference i maj. Konferencen blev afholdt i samarbejde med projekt Børnebibliotekaren som Playmaker. Børnebibliotekaren som Playmaker har som LFiB udspring af anbefalingerne i styrelsens rapport. Projektet fokuserer på at udvikle bibliotekarens rolle som aktiv facilitator i legende og kreative processer. De to projekter udforsker altså leg på biblioteket med forskellige tilgange.

LFiB har oplevet stor international interesse for projektet og perspektiverne, som er blevet præsenteret ved konferencer og workshops i Veria (Grækenland), Malaga (Spanien), Oeiras (Portugal) og ved Next Library i Århus. I december 2009 gennemførte projektet en ni-dages inspirationstur gennem seks stater i USA.

Spark liv i dit bibliotek

Christian Lauersen, Københavns Biblioteker

"Libraries will get you through times of no money better than money will get you through times of no libraries."
- Anne Herbert (1980).

Som bibliotekar er man ikke et sekund i tvivl om sandheden i Anne Herberts 30 år gamle påstand, men tiderne har ændret sig, og der skal mere end gamle citater til at overbevise kommunalpolitikere om bibliotekernes eksistensberettigelse. Konkurrencen er skærpet, og vores brugere og ikke-brugere har i dag mange flere tilbud, end de havde før i tiden. Målet for bibliotekerne må være at få alle historierne og lærdommen gjort højtlydt og visuelt til stede på og uden for biblioteket, og dermed nærværende og synlige for borgerne. Bl.a. på den baggrund teamede Københavns Hovedbibliotek, Aalborg Bibliotekerne, Herning Bibliotekerne og Brønshøj Bibliotek tilbage i 2009 op og besluttede sig for at udfordre den traditionelle formidling ved at udvikle og afprøve metoder til at formidle alle bibliotekets materialer på en bedre og mere aktiv måde. Dette udmøntede sig i projekt Kick Off – Spark liv i dit bibliotek, støttet af Styrelsen for Bibliotek og Medier. Selve outputtet af projektet er en række nye formidlingstiltag som samles i en art kagebog samt en afsluttende konference i Middelfart den 20. maj.

Inspiration og indspark

Et vigtig led i projektet er indhentning af inspiration uden for bibliotekssektoren ud fra den betragtning, at de interessante og skæve ting ofte opstår i samarbejde med andre faggrupper. Derfor har man i stor stil inddraget eksterne samarbejdspartnere i udviklingen af de nye formid-

lingskoncepter, bl.a. Onesto Mong & Partners, Copenhagen Institute of Interaction Design, Lammhults Library Design og Niels Brock Copenhagen Business College. Projektgruppen og samarbejdspartnerne har arbejdet med mange idéer, hvoraf nogle blev testet og ført videre og andre blev sparket til hjørne. Her beskrives kort to af de tiltag, som blev testet i løbet af projektet:

E-Book Browseren

E-Book Browseren er en art brugervenlig søgemaskine, som placerer bibliotekets virtuelle materialer sammen med og på lige fod med de fysiske materialer på hylde i biblioteket. Fysisk er der tale om en skærm placeret i reosystemet sammen med bøgerne. På skærmen kan man 'bladre' igennem diverse bogforsider, og hvis man falder over noget interessant kan man klikke sig ind i bogen og læse indholdsfortegnelse og det indledende kapitel. Såfremt man finder en given titel relevant, kan man få udprintet en kvittering med en URL til e-bogsudgaven af titlen. På den måde kan man tage en eller flere kvitteringer med sig og få adgang til e-bogen derhjemme eller et andet sted. Formålet er at synliggøre og øge brugen af bibliotekernes mange, lidt usynlige, elektroniske ressourcer, og udviske skellet mellem de fysiske og de virtuelle materialer.

B-kortet

B-kortet ligner et af de klassiske Gocards, man ser rundt omkring på caféer og i butikker, og som har til formål at hjælpe forskellige målgrupper med at 'zoome' ind på det af bibliotekets indhold, der er relevant og matcher deres in-

teresser. B-kortet giver nye brugere en let og udvalgt indgang til bibliotekets mangfoldige informations- og kulturstrøm og kobler en specifik lokation/event/interessesfælle med bibliotekets ressourcer. Rent fysisk er B-kortet en form for postkort (A6 format), der inden for en fast grafisk ramme præsenterer udvalgte biblioteksressourcer. B-kortet skal placeres der, hvor dens målgruppe er. Hvis man f.eks. vil promovere sine materialer om lystfiskeri, skal kortet præsenteres i lystfiskerbutikker, på havnen, i sportsforretninger osv. B-kortet laves i et simpelt onlinemodul og bestilles i samme.

Spil så den bold

Mange af de erfaringer, som er gjort i projekt *Kick off – spark liv i dit bibliotek* tager udgangspunkt i grundlæggende kneb for formidling. Nogle kneb er nye og anderledes for biblioteket, andre kneb velkendte, men måske har biblioteket glemt at gøre noget ved dem. Vi tænker måske, at vi allerede opfylder mange af de anbefalinger, der er kommet ud af projektet: Vi kender vores kunder, vi 'sælger' materialer, vi laver samarbejde. Men gør vi det godt nok? Siden der hele tiden kredses om emnet i biblioteksfaglige kredse, er det måske ikke godt nok, er der måske plads til forbedringer, er der måske plads til handling. Det er nemt at tale om, hvordan formidlingen kan forbedres, men handling kræver mere, og kan vi ikke iværksætte dette mere, så har vi måske ikke en plads på holdet, på banen. Hermed en opfordring til at komme på banen og sparke på mål. Kagebogen er i trykken og vil i første omgang udkomme i et begrænset oplag, men den vil også blive tilgængeliggjort som pdf-fil.

Ord på magien

Elisabeth Staun og Jørgen Ledet

Ansatte i børnebibliotekerne i Randers, Viborg, Herning og Århus sætter ord på magien, der opstår i samspillet med børnene i projektet *Relationer der rykker – mødet mellem mennesker i børnebiblioteket*.

Bente Buchhave, der er tilknyttet projektet som følgeforsker og evaluator, beskriver "... effekten af det gode samspil mellem barn, bog og biblioteksansat som magi. Men nu får vi sat ord på magien og valide redskaber til at skabe og tage ansvar for relationen med børn og andre brugere af børnebiblioteket".

Projektet sigter på at skabe flere modeller for, hvordan vi kan udvikle relationskompetencer på landets folkebiblioteker. Udgangspunktet for projektet er International Child Development Programme (ICDP), som er udviklet i en pædagogisk verden, men som for første gang afprøves, evalueres og beskrives i børnebiblioteksregi.

Opgaven bliver så at 'oversætte' og tilpasse ICDP-programmet til børnebiblioteksmedarbejderens praksis. Samtidig giver både børn, ansatte, ledere og meningsdannere i biblioteksvæsenet deres bud på, hvilken betydning det gode samspil har for dem selv, for biblioteksopgaven og formålet i en moderne biblioteks-

sammenhæng. Ud over de nævnte biblioteker deltager psykolog og forfatter Anne Linder som underviser og professor Thessa Jensen fra Aalborg Universitet som følgeforsker.

Aktiviteterne

Projektet er i fuld gang, og deltagerne arbejder på at blive klogere på og træne relationskompetencer. I foråret 2010 er der seks workshops med teoretisk undervisning, videoanalyser og kollegial feedback med fokus på deltagerens vuggegaver og ressourcer.

Mellem workshops filmes hver medarbejder i forskellige samspilssituationer i børnebibliotekerne. På workshops sidder kolleger to og to og analyserer filmen med udgangspunkt i ICDPs samspilstemaer, hvor man modtager positiv feedback af sine kolleger og sætter nye samspilsmål for næste film.

I efteråret 2010 skal projektdeltagerne bl.a. afprøve nye aktiviteter sammen med børn og unge. Projektdeltagerne skal reflektere over aktiviteterernes indhold, inddrage børn og evaluere samspillet og relationerne. Projektet foregår i hele 2010 og afsluttes med en konference den 8. marts 2011 på Randers Bibliotek, hvor vi glæder os til at præsentere projektets forskellige resultater.

Følg projektet på <http://huset.randersbib.dk/course/view.php?id=129>
Hvis du vil vide mere om ICDP og samspilstemaerne, se <http://www.icdp.dk/>

Fakta om ICDP og de otte samspilstemaer

ICDP er et pædagogisk program, som er udviklet i Norge af to forskere i psykologi, Karsten Hundeide og Henning Rye. Programmet handler om at udvikle og styrke kompetencerne hos personale, der omgås børn, og lære dem at fokusere på børnenes positive sider og ressourcer.

ICDP beskriver otte samspilstemaer, der vejleder den voksne i relationsarbejdet. De første fire samspilstemaer handler om at skabe en god følelsesmæssig kontakt – om at vise børnene, at man vil dem. Målet er at få skabt en tryk og tillidsfuld atmosfære.

De næste tre samspilstemaer har fokus på den meningsskabende dialog. Bibliotekspersonalet skal hjælpe barnet til at lære, hvordan tingene hænger sammen og udvikle barnets nysgerrighed og selvstændighed. I det sidste samspilstema er det den vejledende rolle, der er i spil. Personalet skal sætte rammer og grænser for barnet på en positiv måde, så barnet forstår og accepterer rammerne.

Jacob-Steen Madsen

Status på WAYF

WAYF – Where are you from. Hvor du kommer fra, er et spørgsmål, som i højere og højere grad giver mening i undervisningssektoren. Svaret på, hvor du kommer fra giver i stigende udstrækning adgang til elektroniske ressourcer for studerende, elever, undervisere og forskere. Institutionerne har siden marts 2008 stille og roligt indarbejdet WAYF-teknologien i deres infrastrukturer og ved mange institutioner er det i dag en ressource, som man blot bruger, rekvirerer og føler sig tryk ved – på linje med el i stikkontakten og vand i hanen.

Systemet er simpelt: Institutionerne udleverer, via WAYF, data om deres brugere til tjenester, når brugeren beder om det, og uden at institutionerne skal bekymre sig om hverken teknik eller persondatalov. WAYF tager sig både af systemintegrationen med tjenester og sikrer, at det foregår på en god, tryk og lovmæssig korrekt måde. Set fra institutionerne sparer man penge og øger sikkerheden ved at bruge WAYF – se figur.

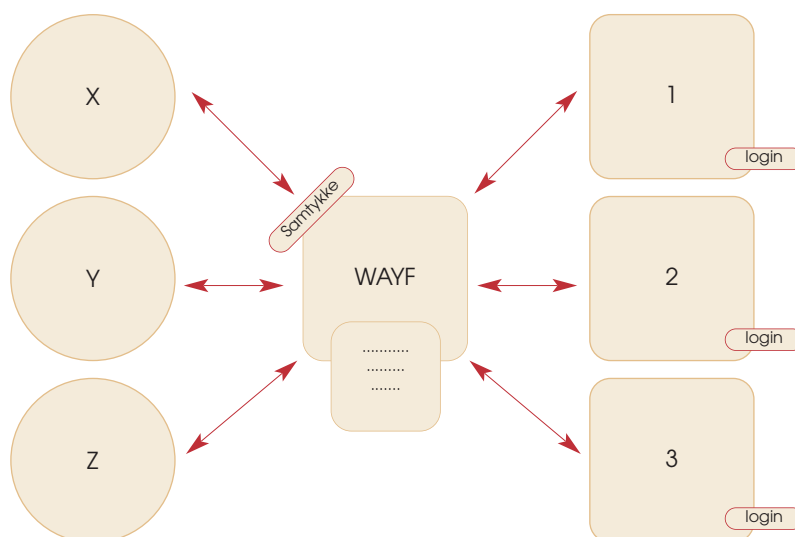
Det seneste års tid har WAYF oplevet en kraftig vækst i interesse og opkoblinger. Institutionerne er i høj grad begyndt at kravstille til leverandører om, at de skal understøtte rollebaseret adgangskontrol via WAYF. Samtidigt fokuseres der på, at WAYF kan udvide de eksisterende webSingleSignOn eller ligefrem være institutioners 'egen' webSingleSignOn-løsning.

WAYF er primo 2010 blevet koblet på nemLog-in (Digital Signatur) som gør at det er muligt, via WAYF at lave tjenester målrettet det offentlige Danmark.

Det Kongelige Bibliotek bruger WAYF til at understøtte en del af sine eDag3-aktiviteter, og universiteterne er begyndt at lave tjenester, som benytter den digitale signatur via WAYF. Samtlige folkeskoler og mange andre undervisningsinstitutioner kan nu bruge WAYF-tjenester via UNI-login. Der er i det hele taget stor interesse for at lade WAYF være løftestang for at kunne genbruge god og eksisterende infrastruktur på brugerstyringsområdet.

Et af de seneste tiltag er, at login til bibliotek.dk kan foretages via WAYF – et skoleeksempel på, hvordan en tjeneste genbruger det arbejde, som allerede er gjort med verificering af brugeroplysninger. Man kan altså logge ind på bibliotek.dk via sit institutionslogin eller med sin digitale signatur.

Som identitetsføderation muliggør WAYF at ca. 2.500.000 brugere kan logge ind i tjenester ved hjælp af eksisterende login-systemer – og dét uafhængigt af sted og maskine, da man alene skal bruge en browser. Både antallet af brugere og tjenester forventes at stige i den kommende tid, da det overalt synes at være enighed om at genbruge af eksisterende systemer er vejen frem. WAYF er Danmarks nye, digitale genbrugsstation.

Lise Mikkelsen

Fri adgang til offentligt finansierede forskningsresultater i Danmark

Open Access Udvalgets implementeringsplan for Open Access i Danmark blev offentliggjort primo maj 2010. Udvalget har 14 anbefalinger til at sikre, at Danmark lever op til Ministerrådets konklusioner om fri adgang til videnskabelig information

Open Access på den politiske og strategiske dagsorden

Í de første tre anbefalinger foreslås det, at Videnskabsministeriet, forskningsråd og fonde samt universiteterne implementerer Open Access-politikker. Målet er, at der så vidt muligt skal være fri adgang til resultaterne af offentligt finansieret forskning.

Open Access-arbejdet er i mange år foregået via 'bottom up' metoden, hvor interesserede har arbejdet for at få ledelse og relevante aktører til at lytte til fordelene ved Open Access. Med gennemførelsen af disse tre anbefalinger vil der for første gang på højeste ledelsesmæssige niveau opstå en formel strategisk udmelding om fri adgang til offentlige forskningsresultater.

Effekten af gennemførelsen af de tre anbefalinger er, at Open Access kommer på den politiske dagsorden, hvilket er et afgørende skridt mod fri adgang til offentligt finansierede forskningsresultater og mod, at Danmark kan leve op til de forpligtelser, som videnskabsministerens underskrivelse af Ministerrådets konklusioner medfører.

"Grøn" Open Access er vejen frem

Overordnet set peger Open Access Udvalget på, at der bør sættes på grøn Open Access, dvs. parallelpublicering i institutionelle arkiver. Forskningsbibliotekerne har igennem en årrække samarbejdet på

dette område via forskningsregistreringssystemet PURE. De sidste par år har den bibliometriske forskningsindikator medført, at universitetsbibliotekernes indsats med forskningsregistrering har fået ekstra universitetspolitisk interesse, og området er blevet opprioriteret.

Open Access har gennem flere år haft bibliotekernes opmærksomhed, og sammenhængen mellem grøn Open Access og forskningsregistrering giver bibliotekerne gode muligheder for at øge mængden af fuldttekstdokumenter i repositorerne. DEFFs Open Access-netværk er blevet et vigtigt forum for forskningsbibliotekernes indsats for grøn Open Access og forskningsregistrering.

Med Open Access Udvalgets anbefalinger må man forvente yderligere fokus på parallelpublicering, og dermed vil bibliotekernes opgaver på dette område givetvis blive genstand for yderligere fokus de kommende år.

Fri adgang til primære forskningsdata – også på lang sigt

Open Access Udvalget har en anbefaling om langtidsbevaring af forskningspublikationer, således at tilgængeligheden af disse sikres i fremtiden. Primære forskningsdata har også været i fokus og en anbefaling indeholder, at der skal etableres en national tværgående samarbejdsorganisation, som samler interessenter inden for primære forskningsdata. Dens opgave bliver at planlægge, hvordan

danske forskningsdata kan arkiveres og langtidsbevares.

Inden for arbejdet med arkivering og tilgængeliggørelse af primære forskningsdata bør forskningsbibliotekerne ligeledes sætte sig på at bidrage. DEFF har i 2010 givet støtte til projektet *Forskningsdata – og Open Access*. Projektet skal afklare bibliotekernes rolle omkring forskningsdata samt bidrage med viden til DEFFs strategiarbejde. Projektets resultater må givetvis forventes at have interesse for et kommende samarbejde om primære forskningsdata.

Der findes flere interessante anbefalinger i Open Access Udvalgets rapport, som kan downloades på DEFFs hjemmeside.

Baggrund

Open Access udvalget påbegyndte deres arbejde i august 2009. Udvalget består af medlemmer fra DEFF-styregruppen, Universitets- og Bygningsstyrelsen, Forsknings- og Innovationsstyrelsen, Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde, Danske Universiteter og DEFF-sekretariatet. Udvalgets kommissorium er henholdsvis at planlægge, hvordan Danmark kan leve op til Ministerrådets anbefalinger om adgang til videnskabelig information samt at implementere handlingsplanen. Rapporten er i høring i maj og juni 2010. Implementeringen af anbefalingerne forventes påbegyndt i november 2010.

Ulla Kvist og Leif Andresen

Redesign af bibliotek.dk

Nu er en ny brugergrænseflade til bibliotek.dk klar med et nyt logo og i et helt ny design

Det har længe været et stort ønske at få udviklet en mere tidssvarende grænseflade til bibliotek.dk. Det gamle design på bibliotek.dk blev sat i drift i oktober 2005. Udviklingen på nettet har gjort, at det blev mere og mere nødvendigt at opdatere designet.

Intentionen er at gøre siden mere visuel og ikoner bliver brugt meget mere end tidligere. Der er flyttet rundt på nogle af mulighederne, således at det skulle være lettere at bruge siden, og der er en række nye funktioner, som den nye brugergrænseflade har gjort mulige.

Ny måde at vise posterne på

Posterne vises først i et helt kort format, som kan foldes ud ved klik på + eller på titlen. Når den efterspurgte titel er fundet frem, og det ikke er nødvendigt med en bestemt udgave, så kan titlen bestilles ved at klikke på et af de nye ikoner til højre, f.eks. en bog, en cd eller en artikel. Ved et klik på titlen foldes alle udgaver og materialer ud, og et faneblad for hver type materiale vises. Et klik på en af fanerne gør, at de udgaver, der findes, vises, og det er så muligt at bestille nøjagtigt det ønskede materiale.

Bøger får egen søgeside

Nu har bøger endelig fået deres egen søgeside, som kan anvendes, hvis man ikke vil forstyrres af andre materialer i søgeresultatet.

Bestil fra første vis billede

Når oversigtsbilledet med det første søgeresultat vises, vil det nu være muligt at bestille allerede fra oversigtsbilledet, vel at mærke hvis ikke en bestemt udgave ikke ønskes. Til højre står teksten "Bestil

uanset udgave" – efterfulgt af en eller flere ikoner for hvilke slags materiale denne titel findes i. Klik på f.eks. ikonet for bog, hvis man ønsker at bestille bogen uanset udgave. Hvis det er bestemt udgave, der ønskes – eller flere detaljer om værket, så vil et klik på titlen få de forskellige muligheder til at folde sig ud.

Find bibliotek – nu på forsiden

"Dit bibliotek" findes nu ved søgning under "Find bibliotek" til venstre på forsiden. Det hed tidligere "Biblioteksvejviser", som har vist sig at være fagsprog. Det er vigtigt at understrege nødvendigheden at være logget ind som bruger førend favoritbibliotek, egne data og andre indstillinger gemmes. Så kan de gemte data genbruges uanset hvilken pc, der anvendes.

Præcisér-muligheder skal foldes ud

De ekstra muligheder for at præcisere søgningen vises kun, når de foldes ud. Klik på "Præcisér din søgning yderligere" på søgesiderne eller "Præcisér søgning", når søgeresultatet vises. Der er en balance mellem at vise en simpel side – og så give alle de muligheder, som bibliotek.dk faktisk rummer.

Valg af materialetype

Tidligere skete valg af materialetype på en dropdown-liste. Denne løsning har brugerundersøgelserne vist, at mange har været utilfredse med – og der er nu helt droppet. I stedet foldes alle mulighederne ud, og dermed kan der vælges mellem en eller flere materialetyper.

Mulighed for at dele med andre

Der er nu et Share-ikon i posterne, så en beskrivelse af et biblioteksmateriale hur-

tigt kan sendes videre til Facebook, Twitter eller andre sociale medier.

Mit bibliotek.dk skifter navn til Min profil

De indstillinger, den enkelte bruger gemmer, findes nu under fanen "Min profil" (tidligere Mit bibliotek.dk). Alle brugers søgninger er ligeledes placeret under "Min profil". Denne funktion giver først det fulde udbytte, når der logges ind.

Søgemenu altid synlig

Søgemenuen er altid synlig til venstre på siden, uanset hvor man befinder sig på bibliotek.dk.

Generelt

Som det fremgår af gennemgangen ovenfor, er der ikke tale om et større gennembrud og nye store muligheder i bibliotek.dk. Det er netop en opdatering af brugergrænsefladen. Den vil helt klart gøre bibliotek.dk mere indbydende at anvende for brugerne. Men når vi skal pege på, hvad der er det store gennembrud for bibliotek.dk, må det snarere være adgangen til Infomedia og adgangen til lånerstatus på flere biblioteker.

En sådan total nyopbygning af brugergrænsefladen er en relativt kostbar fornøjelse. Men det er nødvendigt at være med på beatet og vise, at bibliotekerne og bibliotek.dk er aktuelle og levende. Så selvom det er dyrt, er der ingen vej udenom. Og der er desværre heller ikke nogen vej udenom, at der vil gå kortere tid, inden der næste gang skal ske et totalt remake. Det er vilkårene.

Eva Sønderstrup-Andersen og Leif Andresen

Bibliotek.dk, bibliotekerne og eDag3

Senest i 2012 skal den primære skriftlige kommunikation mellem myndigheder, virksomheder, borgere, foreninger m.m. foregå digitalt

Med denne målsætning har regeringen, Kommunernes Landsforening (KL) og Danske Regioner taget initiativ til at afholde en eDag3 under overskriften "Nem adgang til det offentlige på nettet". Formålet med eDag3 er at give borgerne en væsentligt mere effektiv og fleksibel service på internettet.

NemID

NemID er den nye digitale signatur, som efter planen udrulles fra juli 2010 og månederne frem til årsskiftet. Signaturen adskiller sig fra den tidligere digitale signatur ved at kunne benyttes på samtlige offentlige hjemmesider og i danske banker. Dertil har flere virksomheder vist interesse for konceptet. På den måde får man én adgangsløsning, som kan anvendes langt de fleste steder, hvor man tidligere enten har brugt digital signatur eller tilsvarende bankkoder. Desuden er det muligt at bruge NemID fra en hvilken som helst computer, man skulle ønske sig, da signaturen ikke installeres på en given computer, men derimod på en central server.

Bibliotekernes særlige behov

En forudsætning for at kunne få en digital signatur og på den måde benytte NemID er, at man har et cpr-nr. og at man er ældre end 15 år. Flere brugere på bibliotekerne kan ikke honorere disse krav. Der er derfor indgået en aftale mellem Finansministeriet og Kulturministeriet, som friholder bibliotekerne fra disse krav, således at der på bibliotekerne stadig kan anvendes pin-koder og passwords samt andre autentificeringsmekanismer. De lokale bibliotekssystemer, bibliotek.dk og andre biblioteksløsninger er alle omfattet af denne undtagelse.

Kampagnen

Som opfølgning på eDag3 afholdes der en fælles offentlig informationskampagne. Formålet er at gøre opmærksom på offentlige digitale selvbetjeningsløsninger for på den måde at få borgerne i højere grad til at benytte digitale selvbetjeningsløsninger og dermed øge anvendelsen generelt. Kampagnen skal afvikles 1. november 2010.

Målet

Med kampagnen ønskes en generel branding af det offentlige og de offentlige selvbetjeningsløsninger. Flere offentlige institutioner og myndigheder har meldt sig på banen. På statsligt niveau er 174 løsninger og myndigheder repræsenteret – her iblandt Styrelsen for Bibliotek og Medier, der indgår som partner i kampagnen med bibliotek.dk.

bibliotek.dk – mere end fastformsmaterialer

bibliotek.dk er ikke et nyt medie, tværtimod har bibliotek.dk 10 års jubilæum den 31. oktober 2010. Antallet af besøg har været jævnt stigende siden lanceringen, og med gennemsnitlig 85.000 besøgende pr. uge er der belæg for at sige, at sitet bliver benyttet af mange mennesker.

De gængse funktioner, som primært omhandler oplysninger om (fastforms-)materialer og muligheden for at bestille og reservere materialer til afhentning på eget lokalt bibliotek, er velkendte. Fra styrelsens side vil der derfor, i forbindelse med kampagnen, blive lagt vægt på, at bibliotek.dk også omfatter direkte adgang til digitalt materiale, eksempelvis musik, e-bøger og leksikonartikler.

Samarbejdspartnere

I arbejdsgruppen for kampagnen indgår, ud over styrelsen, ATP, Økonomistyrelsen, Center for borger, KL, SKAT, IT- og Telestyrelsen, SKAT/Mediecenter, Center for Energibesparelser og Virksomhedskampagnen for eDag3. Senest er NemID kommet med som partner.

Oprindeligt var det tanken, at udrulningen af NemID skulle følges op med en selvstændig kampagne. I øjeblikket påtænkes denne kampagne at blive lagt sammen med kampagnen for eDag3. Ved at sammenlægge de to kampagner sikres to stærke kampagner, der ikke blot ligger i forlængelse af hinanden, men understøtter hinandens budskaber og identitet. På den måde vil man få skabt et fælles kommunikationskoncept, som samlet set vil styrke arbejdet med brugen af digitale selvbetjeningsløsninger.

Bibliotekernes opgave

Mange borgere har ikke de fornødne ikt-kompetencer og læsefærdigheder, der skal til for at kunne benytte sig af digitale selvbetjeningsløsninger. Opgaven med at højne disse kompetencer har bibliotekerne taget på sig, bl.a. er bibliotekerne aktivt gået ind i konceptet Lær mere om IT og i udbredelsen af brugen af borger.dk.

På den baggrund har bibliotekerne tidligere støttet op om borger.dk-kampagner. På samme måde vil bibliotekerne rundt om i landet støtte op om eDag3-kampagnen med lokale aktiviteter. Med afsæt i centralbiblioteksstrukturen vil der blive planlagt og afholdt events, kurser, happenings, uddelt materiale etc. i ugen for kampagnen.

BILLEDTEMA

Leif Andresen

RFID i biblioteker - standardisering og privatlivets fred

Tilbage i 2004 var der en stigende opmærksomhed om RFID i biblioteker, hvor enkelte var gået i gang og mange var på trapperne. Det gav anledning til, at den daværende Biblioteksstyrelse offentliggjorde en politik med en række generelle anbefalinger. Herunder ikke mindst med henblik på at sikre det sammenhængende biblioteksvæsen. Det førte til, at der i samarbejde med danske og internationale RFID-leverandører blev lavet en teknisk specifikation, som blev udgivet som *DS/INF 163-1. RFID-datamodel i biblioteker. RFID Data Model for Libraries*.

Årets biblioteksbarometer viser, at 43 folkebiblioteker pr. 1. januar 2010 havde taget RFID i anvendelse – og at 15 derudover forventer at gøre det i 2010. Der kommer flere til i 2011. Også et mindre antal forskningsbiblioteker har taget RFID i brug, og denne nye teknologi er på dagsordenen i mange større forskningsbiblioteker.

Standardisering

På nationalt plan blev der taget fat på standardisering på et tilpas tidligt tidspunkt, således at det er sammenhængende og modne løsninger, som bibliotekerne anskaffer.

Fra dansk side blev der brugt DS/INF 163-1 som udgangspunkt for at foreslå en international standard. Det var der opbakning til, og der blev nedsat WG11 RFID in libraries med undertegnende som ansvarlig og derudover Tommy Schomacker (DBC) som medlem.

Der har været et længere forløb i den internationale standardiseringsorganisati-

on ISO med først en diskussion om den tekniske indkodning. Det førte til, at definitionen af dataelementer blev samlet i én standard og at der blev lavet to andre standarder, som definerer to forskellige muligheder for indkodning dækkende to forskellige 'skoler' for, hvordan man bør indkode RFID-tags.

Resultatet heraf har været igennem den sædvanlige standardiseringsproces. Der er tre afstemninger, hvor de nationale ISO-medlemmer stemmer efter nogle regler, som skal sikre, at der er bred opbakning om nye standarder. De to første afstemninger er afsluttet – hver gang var der én nej-stemme til hver af de tre standarder. I behandlingen af kommentarerne til anden afstemning er der tilsagn om ja-stemmer i sidste afstemning fra dem som stemte nej.

Den afsluttende afstemning er nu i gang. Løsningen af forskellige tekniske detaljer skete i løbet af efteråret, og en tekst blev afleveret til ISO kort efter jul. Af forskellige årsager er udsendelsen blevet forsinket. Det handler bl.a. om præciseringer og sproglige formuleringer. Det er ikke af betydning for det tekniske indhold, men det har taget tid.

Standarderne, som forventeligt går til afstemning maj/juni, hedder:

- ISO/FDIS 28560-1 Information and documentation – RFID in libraries – Part 1: Data elements and general guidelines for implementation
- ISO/FDIS 28560-2 Information and documentation – RFID in libraries – Part 2: Encoding based on ISO/IEC 15962
- ISO/FDIS 28560-3 Information and

documentation – RFID in libraries – Part 3: Fixed length encoding.

Det skal understreges, at danske biblioteker er dækket ind på forhånd, idet kombinationen af 28560-1 og 28560-3 svarer til DS/INF 163-1.

Sideløbende med den formelle proces er DS/INF 163-1 under navnet The Danish Data Model taget i brug i en række lande – mest udbredt i Norden og de tysktalende lande.

Dansk opfølgning

Den danske opfølgning på vedtagelse af ISO28560-standarder er besluttet i Dansk Standard. Der er en tekst klar til udgivelse: DS/INF 28560 RFID for biblioteker.

Formålet med DS/INF 28560 RFID for biblioteker er at give retningslinjer for implementering af RFID på danske biblioteker til brug for håndtering af biblioteksmaterialer. Der er tale om en videreudvikling af DS/INF 163-1:2005 RFID-datamodel i biblioteker. RFID Data Model for Libraries, som samtidig udgår.

Det er samtidig en opfølgning på ISO 28560 og giver en dansk profilering baseret på Part 1: Data elements and general guidelines for implementation og Part 3: Fixed length encoding. Der gives endvidere anbefalinger og retningslinjer ved brugen af RFID i biblioteker i forhold til privatlivets fred.

Styrelsen for Bibliotek og Medier vil følge op med en vejledning, som er under udarbejdelse i samarbejde med nogle systembibliotekarere fra biblioteker med RFID.

Det bemærkes, at styrelsen har drøftet udkast til DS/INF 28560 og vejledning med leverandører af RFID til biblioteker på det danske marked.

Privatlivets fred og RFID i biblioteker

I en række forskellige sammenhænge er der fokus på de eventuelle konsekvenser af brug af RFID på privatlivets fred.

Det tages der hånd om i den kommende DS/INF 28560 RFID for biblioteker. Der skrives direkte, at der ikke må lagres CPR-numre, navne eller andre direkte personhenførbare oplysninger på en RFID-tag i et biblioteksmateriale til udlån. Det er der nu heller ingen teknisk grund til, men det er en væsentlig markering.

Endvidere gælder, at titel, ISBN-nummer og FAUST-nummer ikke må være indeholdt på et tag, når materialet går til udlån. Dette for at sikre, at en ikke-autoriseret aflæsning af en RFID-tag uden for biblioteket ikke giver tredjepart mulighed for at se hvilket biblioteksmateriale en låner har lånt på biblioteket. Dette sikres også ved koblingen mellem materiale-ID (= 'stregkoden') og bibliografisk ID (for folkebiblioteker FAUST-nr.) ikke må fremgå af offentligt tilgængelige databaser.

Endelig foreskrives, at det af bibliotekets alment tilgængelige informationsmateriale skal fremgå, hvis et bibliotek anvender RFID i bibliotekets materialer. Styrelsen vil publicere et forslag til tekst.

Privatlivets fred og RFID generelt

Der foreligger nu en henstilling fra EU-kommissionen om privatlivets fred¹. Med oven for omtalte afsnit i DS/INF 28560 RFID for biblioteker er der taget højde for en række af forskrifterne i denne henstilling.

Den mere konkrete håndtering af EUs henstilling i Danmark bliver varetaget af IT- og Telestyrelsen. Styrelsen afholdt et

åbent møde den 5. maj 2010 om implementeringen af EUs anbefaling vedrørende beskyttelse af privatlivets fred i forbindelse med RFID-teknologi. Her blev der præsenteret et udkast: Industry Proposal Privacy and Data Protection Impact Assessment Framework for RFID Applications. Der skal kort sagt laves privatlivetsfred-risikoanalyser i form af en såkaldt PIA – Privacy Impact Assessment for alle implementeringer af RFID som berører (privat) personer. Som det fremgår, er dette arbejde i sin vorden. Der planlægges kvartalsmøder for interessenter, og der vil blive nedsat forskellige arbejdsgrupper. Styrelsen for Bibliotek og Medier indgår i dette arbejde og vil arbejde for, at der kan laves en samlet sektoranalyse for bibliotekerne, så hvert bibliotek ikke selv skal udføre dette arbejde.

Bibliotekernes brug af RFID behandles også mere konkret i *Privatlivets fred / It-sikkerhedskomiteen*, april 2010. Der foreslås en teknologi, som slukker (eller rettere: passwordbeskytter) for RFID-taggen med henblik på at tænde den igen ved aflevering. Det sikrer mod en teoretisk mulighed for, at personer med en mobil RFID-reader aflæser de anonyme materiale-identifikationer på vejen hjem. Men det betyder også, at bibliotekerne ikke kan anvende RFID-taggen i lånesamarbejdet. Når 2.2 mio. bøger, cd'ere mv. lånes mellem biblioteker, vil det koste et tocifret millionbeløb og tusindvis af arbejdstimer at håndtere disse fuldt ud manuelt. Og dertil ville komme et større beløb til udskiftning af mange millioner tags med en dyrere model. En model med 'slukning' ved udlån ville fjerne rationalet i at bruge RFID i biblioteker.

Afslutning

Som det fremgår, er der mange aktiviteter i gang i forhold til RFID. Der er sket det, at bibliotekerne er kommet foran og er det første sted, hvor mange borgere møder RFID-teknologien. Det sker, selv om RFID faktisk er en gammel teknologi,

men den store anvendelse indtil nu har ikke været i forhold til forbrugere, men som logistikværktøj, ikke mindst for containere.

Styrelsen for Bibliotek og Medier har i en række år arbejdet for at sikre standardiserede løsninger. Dette arbejde når en foreløbig afslutning med den kommende vedtagelse af 28560-standarderne. Men det betyder ikke, at styrelsens interesse for RFID kan lægges på hylden. Der er et tydeligt aktuelt behov for at sikre bibliotekernes interesser i forhold til implementering af f.eks. EU-henstillingen.

Dertil kommer, at RFID er et væsentligt element i konceptet om det åbne bibliotek. Der kan henvises til flere udviklingspuljeprojekter². Brug af RFID til andet end lige udlånskontrol er et spændende område, som kan være med til at gøre bibliotekernes formidling mere levende og interessant.

¹ EU-kommissionens henstilling af 12. maj 2009 om gennemførelse af principperne om beskyttelse af personoplysninger og privatlivets fred i forbindelse med anvendelse af radiofrekvensbaseret identifikation: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:122:0047:0051:DA:PDF>

² Den selvbetjente biblioteksfilial: portering af modeller. Se projektbanken: <http://udviklingspuljeprojekter.bibliotekogmedier.dk/projekt/den-selvbetjente-biblioteksfilial-portering-af-modeller>
Den selvbetjente biblioteksfilial – Samarbejdsmodel Silkeborg/Aalborg
Se projektbanken: <http://udviklingspuljeprojekter.bibliotekogmedier.dk/projekt/den-selvbetjente-biblioteksfilial-samarbejdsmodel-silkeborgaalborg>
Bipbrog 2.0. Se projektbanken: <http://udviklingspuljeprojekter.bibliotekogmedier.dk/projekt/bipbrog-20>

BILLEDTEMA

Knowledge Exchange Workshop on Usage Statistics

Knowledge Exchange (KE) har afholdt to workshops om statistik som værktøj til at måle værdien af Open Access. De er udsprunget af et møde, der blev afholdt mellem KE partnerne i juni 2009, hvor der var stor interesse for samarbejde om statistikprojekter. Den første workshop blev afholdt den 21.-22. januar 2010 i Göttingen med fokus på samarbejde om eksisterende projekter, mens den anden, der blev afholdt i Berlin den 29.-30. marts 2010, fokuserede på de forskellige interessenters behov og krav. Der er planlagt yderligere en workshop i rækken.

Anne Sandfær

JISC konference 2010 d. 12-13.04.10 i Queen Elizabeth Conference Centre i London

Konferencens tema "Technology: at the heart of education and research" illustrerer, at JISC lægger vægt på, at teknologi skal integreres i alle institutioners strategiske planlægning. JISCs årlige konference havde 700 tilmeldte deltagere, og programmet rummede som vanligt plenumoplæg, parallelsessioner samt en udstilling med bl.a. en række af JISCs services. Interessante sessioner omhandlede bl.a. forskningsdata, hvor Danmark har et godt stykke vej at gå, samt Open Access, hvor den langsomme evolution i England blev illustreret, ligesom Danmark oplever dette, blot tidsmæssigt forskudt. Alle præsentationer kan ses på: <http://www.jisc.ac.uk/events/2010/04/jisc10/virtualgoodybag.aspx>. DEFF-styregruppen deltog i konferencen.

Bo Öhrström

Ny fond støtter samarbejde mellem undervisere og kunstnere

Statens Kunstråds Billedkunstudvalg ønsker at se eksempler på projekter, der kan fremme læreres og kunstformidlers kompetencer og muligheder for at blive gode ambassadører for billedkunsten. Fonden kan søges af lærerseminarier, folkeskoler, gymnasier, biblioteker og lign. institutioner, der arbejder professionelt med kunstformidling/pædagogik/didaktik. Læs mere på www.kunst.dk.

Lisbet Vestergaard

Indstilling af udbud om databrønd til e-artikler og e-bøger

Udbuddet af en databrønd for e-artikler og e-bøger blev efter ønske fra de fire deltagende biblioteker indstillet i marts. Begrundelsen for denne beslutning er, at det efter den første runde dialogmøder stod klart for de fire biblioteker, som repræsenterede købersiden sammen med DEFF, at der var interessante alternativer til den oprindeligt aftalte og specificerede databrøndsløsning. Denne uklarhed om den interne it-strategi og hvilken løsningstype alle seks biblioteker ville foretrække, bevirkede at det blev nødvendigt at indstille udbuddet og foretage yderligere afklaringer mellem de seks biblioteker af teknisk og budgetmæssig karakter. Disse afklaringer kunne ikke gennemføres i en udbudssituation med biblioteker i roller som både købere og tilbudsgivere. På denne baggrund blev udbudsforretningen aflyst.

De seks biblioteker og DEFF afholdt møde den 18. marts 2010, hvor der var enighed om at annullere den oprindelige databrøndsaftale fra foråret 2009. På nuværende tidspunkt er det ikke muligt at vurdere, om der på et senere tidspunkt

vil blive igangsat et nyt udbud for at opfylde behov inden for området.

Bo Öhrström

Ny DEFF-strategi

Som informeret om i forrige nummer af *Bibliotek og Medier* er Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) i gang med at formulere en ny strategi.

I forbindelse med studietur til JISCs årskonference i London afholdt styregruppen et møde med fokus på strategiuudviklingen. Her blev det besluttet, at overskrifterne i den nye strategi bliver øget adgang, informationskompetence og udvikling af services, som kan generere ny viden alt sammen støttet af opbygning af den nødvendige infrastruktur. Under disse overskrifter vil der blive udarbejdet en række anbefalinger, som tilsammen rummer tiltag, der bl.a. sikrer bedre services for både vores nuværende og fremtidige målgrupper som for private virksomheder.

DEFF-sekretariatet er ved at sammenskrive disse tiltag og skal holde møder med DEFFs ejere om strategien. Styregruppen skal mødes den 31. maj, hvorefter det forventes, at der vil blive en bredere involvering af sektoren.

René Olesen

Danmark dengang - et partnerskab med DR

Med Danmark dengang har DR i april måned lanceret et nyt koncept. www.dr.dk/dengang skal være med til at vække interesse for vores fælles Danmarkshistorie. Idéen er, at borgerne skal bidrage til platformen med at uploade egne billeder af lokalhistorisk interesse.

DR har bl.a. villet skabe opmærksomhed om platformen ved radioindslag i P4.

DR har desuden inviteret biblioteker og arkiver med som samarbejdspartnere til understøttelse af konceptet, og begge parter er gået med.

I regi af centralbibliotekernes kompetencenetværk er der fremstillet to 'Lær mere'-kurser til hjælp for borgerne med upload. Kurserne er publiceret på www.itformidler.dk til brug for biblioteker og lokalarkiver.

En række biblioteker har fulgt op med at opslå introduktionskurser til anvendelsen af sitet, med foredrag, udstillingsaktiviteter m.m. Desuden har Biblioteksvagten stillet sig til rådighed via link fra sitets forside.

De foreløbige meldinger fra bibliotekerne er, at der har været få deltagere til de opslåede introduktioner. Tilsyneladende har projektet været lidt sejt at løbe i gang, idet der i kampagneperioden kom ret få billeder på sitet. Senest er samlingen dog vokset pænt. En foreløbig evaluering er igangsat hos DR og blandt bibliotekerne.

Jonna Holmgaard Larsen

Samarbejde med DR2 om Deadline Spørgetid

Styrelsen for Bibliotek og Medier har indgået en aftale med DR Deadline om etablering af et samarbejde om spørgsmål til programmet Spørgetid, der sendes på DR2 hver onsdag via interesserede biblioteker. I februar-marts blev der kørt et testforløb med 10 udvalgte biblioteker med opstilling af Spørgetid-kamerastationer, og medio april blev alle folkebiblioteker samt de otte største forskningsbiblioteker inviteret til at deltage i samarbejdet.

Ved tilmeldingsfristens udløb har seks af de store forskningsbiblioteker og 31 folkebiblioteker tilmeldt sig samarbejdet.

Alle deltagende biblioteker vil efter testforløb blive nævnt på Deadlines hjemmeside Spørgetid på bibliotekerne www.dr.dk/DR2/Deadline17/Forside_til_bibliotekerne/20100416121838.htm.

På www.bibliotekogmedier.dk/genvej/deadline17 kan du bl.a. hente PR-materialer (for tilmeldte biblioteker) læse mere om testforløb mv. Spørgetid holder sommerferie fra den 18. juni til den 18. august, og det er planen, at der efter ferien vil blive genåbnet for tilmeldinger fra de biblioteker, som ikke nåede at komme med denne omgang.

Anna Christine Rasch

Palles Gavebod åbner den 16. august 2010

Når de danske tweens er tilbage på skolebænken efter sommerferien, er bibliotekernes fælles formidlingsplatform pallegavebod.dk klar til at udfordre dem med masser af aktuelt materiale om spil, film, bøger og musik. Åbningen af første version af pallegavebod.dk finder sted den 16. august, og markeres med ekstraordinære aktiviteter på websitet og masser af sjove og skøre aktiviteter på landets biblioteker. På websitet, som er ude i en demo-version allerede nu, kan brugerne på nuværende tidspunkt spille sjove spil, quizze, stemme og finde alverdens inspiration indenfor mange forskellige interesseområder. Gameren kan få et kig på nogle af de nyeste spiltrailers, filmentusiasten kan smugkigge kommende premiefilm, der er musikvideoer til afspilning og omtaler af de nyeste bogudgivelser, alt sammen iblandt nyheder og formidling af bibliotekernes lokale aktiviteter og klubber.

I forbindelse med åbningen er alle landets folkebiblioteker inviteret til at give lige netop deres bud på en skæg aktivitet eller konkurrence, der kan markere åbningen af Danmarks første nationale børnesite.

Alle forslagene bliver samlet i et idékatalog, der sendes til alle folkebiblioteker.

Gitte Beha Smed

Deltag i udvælgelsen af Danskernes yndlingskrimi 2000-2010

Alle biblioteker inviteres til at deltage i udvælgelsen af Danskernes yndlingskrimi – Årtiets Danske Krimi. Læseklubforløbet udspiller sig i dette efterår, og DR og Styrelsen for Bibliotek og Medier håber at så mange biblioteker som muligt har lyst til at være med. Idéen er, at alle bøgerne gerne skulle være en del af bibliotekernes beholdning fra begyndelsen, så udgiften til indkøb af nye værker er minimal.

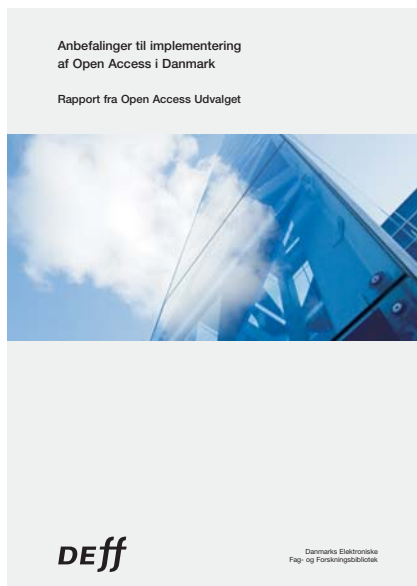
Der er desuden etableret et samarbejde med DR2 Deadline om at invitere månedens forfatter til de fem nominerede krimier i studiet i den uge, hvor der læses. Læsere på biblioteker, som har et Spørgetids-kamera, der er koblet til Deadline, kan stille spørgsmål til den krimiforfatter, der er blevet læst. Så kan man som læser bidrage til TV-programmet og møde den forfatter, man har læst, i Deadline samme uge.

Læs mere om Danskernes yndlingskrimi på <http://www.bibliotekogmedier.dk/biblioteksomraadet/fokusomraader/laesning-og-laering/danskernes-yndlingskrimi-2000-2010/>

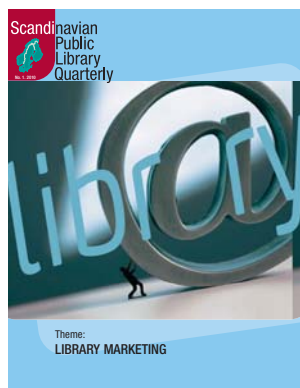
Anna Christine Rasch

Folkebibliotekerne i vidensamfundet er publiceret i april 2010 og udsendt til alle folkebiblioteker. Engelsk summary er publiceret i juni 2010.

Anbefalinger til implementering af Open Access i Danmark er publiceret i maj 2010. Engelsk summary er publiceret i juni 2010.

Scandinavian Public Library Quarterly nr 1. 2010 er publiceret og udsendt i april 2010. Temaet er Library marketing.

Alle publikationer kan downloades på www.bibliotekogmedier.dk

BILLEDETEMA

Professionshøjskolen Metropol

Fire biblioteker fra det tidligere CVU Øresund blev lagt sammen til et, da Campusbiblioteket Rådmandsmarken blev etableret i et nybygget campus på Nørrebro i 2008. Campusbiblioteket er et af Metropols otte betjeningssteder. Biblioteket betjener studerende fra uddannelserne til ergoterapeut, fysioterapeut, jordemoder, bioanalytiker, radiograf, laborant, processteknolog og laboratorieteknologi, samt kursister på efter- og videreuddannelse.

Foruden en samling på godt 36.000 materialer er der plads til, at 70 studerende kan sidde og arbejde på stedet. Dette og tre øvrige betjeningssteder er åbne for offentligheden.

Mette Bossen er ansat som økonomimedarbejder i Organisation og ressourcer i perioden fra 1. april 2010 til 31. januar 2011.

Poul Reinholdt Nielsen er ansat som konsulent i Licenser fra 1. marts 2010.

Susanne Christoffersen er ansat som bibliotekskonsulent i Licenser fra 1. april 2010.

Rasmus Pleidrup er ansat som fuldmægtig i Radio og tv fra 1. april 2010.

Britt Solbjerg Madsen er ansat som international sekretær i Knowledge Exchange i perioden fra 15. april 2010 til 28. februar 2011.

Christian Heltoft er fratrådt sin stilling som student i Radio og tv med udgangen af februar 2010.

Afsender: Styrelsen for Bibliotek og Medier, H. C. Andersens Boulevard 2, 1553 København V

UDGIVERADRESSERET
MASKINEL MAGASINPOST
ID: 42658